

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA AGRONOMIJO

Damjana LELJAK

**OKRASNE RASTLINE V ZDRAVILIŠKEM PARKU
DOBRNA**

DIPLOMSKO DELO

Visokošolski strokovni študij

Ljubljana, 2008

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA AGRONOMIJO

Damjana LELJAK

OKRASNE RASTLINE V ZDRAVILIŠKEM PARKU DOBRNA

DIPLOMSKO DELO
Visokošolski strokovni študij

ORNAMENTAL PLANTS IN SPA PARKS DOBRNA

GRADUATION THESIS
Higher professional studies

Ljubljana, 2008

Diplomsko delo je zaključek Visokošolskega strokovnega študija, smer Hortikultura, Oddelek za agronomijo, Biotehniške fakultete v Ljubljani. Delo je bilo opravljeno v Zdraviliškem parku Dobrna.

Študijska komisija Oddelka za agronomijo je za mentorja diplomskega dela imenovala doc. dr. Gregorja OSTERCA.

Komisija za oceno in zagovor:

Predsednica: doc.dr. Katja VADNAL
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo

Član: doc. dr. Gregor OSTERC
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo

Članica: doc. dr. Nina KACJAN – MARŠIČ
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo

Datum zagovora:

Naloga je rezultat lastnega raziskovalnega dela. Podpisana se strinjam z objavo svoje naloge v polnem tekstu na spletni strani Digitalne knjižnice Biotehniške fakultete. Izjavljam, da je naloga, ki sem jo oddala v elektronski obliki, identična tiskani verziji.

Damjana LELJAK

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

ŠD	Vs
DK	UDK 635.925 (497.4 Dobrna) (043.2)
KG	okrasne rastline/zdraviliški parki/počutje ljudi/zdravilišče Dobrna
KK	AGRIS F01
AV	LELJAK, Damjana
SA	OSTERC, Gregor (mentor)
KZ	SI-1000, Ljubljana, Jamnikarjeva 101
ZA	Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo
LI	2008
IN	ZDRAVILIŠKI PARK DOBRNA
TD	Diplomsko delo (Visokošolski strokovni študij)
OP	VIII, 38 str., 6 pregl., 32 sl., 27 vir.
IJ	sl
JJ	sl/en
AI	Namen diplomske naloge je osvetliti problematiko zdraviliških parkov, predvsem z vidika pomena rastlin na počutje ljudi. Sam razvoj zdraviliških parkov izhaja iz vidika, da so življenjsko potrebni, saj lahko v marsičem pripomorejo pri poteku zdravljenja ljudi. Z metodo terenskega opazovanja smo ugotovili, da je v Sloveniji hortikulturna ureditev parkov povsem prezrta, saj se tukaj predvsem srečujemo z organizacijskimi težavami. Veliko zdraviliških parkov danes ne služi več svojemu namenu, saj se hortikulturni podobi parkov namenja vse manj sredstev ali pa ureditev izvaja nestrokovno kader. Nepogrešljiva spremljevalka parkov je domača in tujerodna drevnina. V zdraviliškem parku Dobrna najdemo preko 40 različnih drevesnih vrst, med katerimi prevladujeta divji kostanj in lipa. Zdraviliški park tvorijo kostanjeva drevoredna promenada, sprehajalne poti, parkovno drevje, paviljoni, pergole in rastlinjak. Danes najdemo v parku tudi nekatere posebneže kot so: orjaška sekvoja z obsegom debla 416cm, beli topol z obsegom debla 575cm, orjaški klek z obsegom 318cm ter ginko, na katerega so vrtnarji še posebej ponosni. Rezultati kažejo, da je potrebno park čimbolj odpreti, saj bi le tako prišlo več svetlobe v notranjost parka. Osnovni problem parka je slabo stanje drevnine, zato bi morali odstraniti nekatera drevesa in grme, saj bi le tako bila bolj vzpostavljena meja med parkom in gozdnim parkom.

KEY WORDS DOCUMENTATION

DN Vs
DC UDK 635.925 (497.4 Dobrna) (043.2)
CX ornamental plants/spa parks/well-being of people/Dobrna
CC AGRIS F01
AU LELJAK, Damjana
AA OSTERC, Gregor (supervisor)
PP SI-1000, Ljubljana, Jamnikarjeva 101
PB University of Ljubljana, Biotechnical Faculty., Department of Agronomy
PY 2008
TI ORNAMENTAL PLANTS IN SPA PARKS DOBRNA
DT Graduation thesis (Higher professional studies)
NO VIII, 38 p., 6 tab., 32 fig., 27 ref.
LA sl
AL sl/en
AB The purpose of this thesis is to highlight the problems of spa parks, especially as far as the importance of plants on the well-being of people is concerned. The development of spa parks itself derives from the fact that it is vitally important, since it can contribute greatly in the treatment process. With the method of fieldwork observation we found that in Slovenia, horticultural arrangement parks are completely ignored, mainly because here we are facing organisational problems. Many spa parks today are no longer serving their purpose, since the image of a horticultural park is given less and less funds, or the arrangement is carried out by unqualified staff. Indispensable companion of parks are man-planted and self-planted bushes. In the spa park Dobrna over 40 different tree species can be found, among which predominant horse-chestnuts and linden are. Park chestnut trees form a promenade in the spa park, walking paths, trees on parking lots, pavilions, pergolas and greenhouses. Nowadays, certain particular sorts can be found: giant sequoia with the tree trunk volume of 416cm, white poplar with a trunk volume of 575cm, Giant Klek with the trunk volume of 318cm, and Ginko, which gardeners are particularly proud of. Results show that it is necessary to open the park as much as possible in order to enable more light to penetrate the park interior. The main problem of the park is the poor condition of bushes. Therefore, certain trees and shrubs should be removed in order to refine the park and forest park boundary.

KAZALO VSEBINE

	Ključna dokumentacijska informacija	str. III
	Key words documentation	IV
	Kazalo vsebine	V
	Kazalo slik	VII
	Kazalo preglednic	VIII
1	UVOD	1
1.1	VZROK ZA RAZISKAVO	1
1.2	NAMEN RAZISKAVE	1
1.3	DELOVNA HIPOTEZA	1
2	PREGLED OBJAV	2
2.1	ZGODOVINA ZDRAVILIŠČA DOBRNA	2
2.2	NASTANEK IN RAZVOJ ZDRAVILIŠKEGA PARKA DOBRNA	3
2.3	OBLIKOVANJE VRTOV IN PARKOV	5
2.3.1	Oblika	5
2.3.2	Barva	5
2.3.3	Struktura	6
2.3.4	Tekstura	7
2.4	ESTETSKE LASTNOSTI OKRASNIH DREVES IN GRMOV	7
2.4.1	Listje	8
2.4.2	Cvetovi	8
2.4.3	Plodovi	8
2.4.4	Lubje in veje	8
2.5	POMEN NASADOV OKRASNIH RASTLIN NA POČUTJE LJUDI	9
2.5.1	Udobje	9
2.5.2	Sprostitev	10
2.5.3	Barve drevnine in grmovnic	10
2.5.4	Občutek varnosti v parku	10
2.5.5	Občutek samostojnosti	11
2.5.6	Občutek koristnosti	11
2.5.7	Potreba po zasebnosti	11
2.5.8	Dostopnost do različnih javnih prostorov	11
2.5.9	Prostornost	11
2.5.10	Orientacija	11
2.6	ELEMENTI V ZDRAVILIŠKIH PARKIH	12
2.6.1	Ute ali paviljoni	13
2.6.2	Klopi	13
2.6.3	Počivališča	14
2.6.4	Pergole	14
2.6.5	Drevoredi	14
2.6.6	Žive meje	15
2.6.7	Parkovni gozd	15
3	MATERIAL IN METODE DELA	16
3.1	LOKACIJA ZDRAVILIŠKEGA PARKA	16
3.2	ZNAČILNOSTI ZDRAVILIŠKEGA PARKA	16
3.2.1	Velikost zdraviliškega parka	16

3.2.2	Nadmorska višina zdraviliškega parka	16
3.2.3	Klima	17
3.3	METODE DELA	17
3.4	ANALIZA STANJA	17
4	REZULTATI	18
4.1	STILSKE LASTNOSTI PARKA	18
4.2	SEDANJA UREDITEV ZDRAVILIŠKEGA PARKA	19
4.3	DENDROLOŠKA VREDNOST DREVES V PARKU	20
4.3.1	Listopadna drevnina v zdraviliškem parku Dobrna	21
4.3.1.1	Javorolistna platana (<i>Platanus acerifolia</i>)	22
4.3.1.2	Breza (<i>Betula pendula</i>)	22
4.3.1.3	Navadni pušpan (<i>Buxus sempervirens</i>)	22
4.3.1.4	Stebrasti gaber (<i>Carpinus betulus 'Fastigiata'</i>)	23
4.3.1.5	Rdeči divji kostanj (<i>Aesculus x carnea</i>)	23
4.3.1.6	Rdečelistna bukev (<i>Fagus sylvatica 'Atropurpurea'</i>)	23
4.3.1.7	Navadna bukva (<i>Fagus sylvatica</i>)	23
4.3.1.8	Pisanolistna bukev (<i>Fagus sylvatica 'Roseomarginata'</i>)	24
4.3.1.9	Javor jesenovec (<i>Acer negundo</i>)	24
4.3.1.10	Povešajoči jesen (<i>Fraxinus excelsior 'Pendula'</i>)	24
4.3.2	Iglavci v zdraviliškem parku Dobrna	24
4.3.2.1	Orjaški klek (<i>Thuja plicata</i>)	25
4.3.2.2	Smreka omorika (<i>Picea omorika</i>)	25
4.3.2.3	Navadna smreka (<i>Picea abies</i>)	25
4.3.2.4	Navadna jelka (<i>Abies alba</i>)	25
4.3.2.5	Zeleni bor (<i>Pinus strobus</i>)	25
4.3.2.6	Lavsonova pacipresa (<i>Chamaecyparis lawsoniana</i>)	25
4.3.2.7	Mamutovec (<i>Sequoiadendron giganteum</i>)	26
4.3.2.8	Graškasta pacipresa (<i>Chamaecyparis pisifera</i>)	26
4.3.2.9	Hiba (<i>Thujopsis dolobrata</i>)	26
4.3.2.10	Srebrna smreka (<i>Picea pungens</i>)	26
4.3.2.11	Tisa (<i>Taxus baccata</i>)	26
4.3.2.12	Ginko (<i>Ginkgo biloba</i>)	27
4.3.3	Grmovnice v zdraviliškem parku Dobrna	27
4.3.4	Živa meja v zdraviliškem parku Dobrna	28
4.3.5	Drevoredna drevesa zdraviliškega parka	28
4.3.5.1	<i>Aesculus hippocastanum</i> - divji kostanj	28
4.3.5.2	<i>Tilia platyphyllos</i> - velikolistna lipa	29
4.3.6	Pokrovne rastline v zdraviliškem parku	30
4.3.7	Vzpenjavke v zdraviliškem parku	30
4.3.8	Okrasne trave v zdraviliškem parku	31
4.4	ZDRAVSTVENO STANJE DENDROLOŠKEGA MATERIALA V PARKU	31
4.5	PREDLOG SANACIJE	32
5	RAZPRAVA IN SKLEPI	34
5.1	RAZPRAVA	34
5.2	SKLEPI	35
6	POVZETEK	36
7	VIRI	37
	ZAHVALA	

KAZALO SLIK

	str.
Slika 1: Zdraviliški dom, 1924.	2
Slika 2: Park pred kopališčem, 1924.	4
Slika 3: Kostanjev drevored, 1924.	4
Slika 4: Stebrasta oblika gabra.	5
Slika 5: Rdečelistna bukev je lep kontrast zeleni površini.	6
Slika 6: Razkošne do 12 m dolge veje platane v zgornjem delu parka.	9
Slika 7: Trim steza	12
Slika 8: Teniš igrišče	12
Slika 9: Uta pred vhodom v gozdni park.	13
Slika 10: Paviljon sredi ploščadi pred zdraviliškim domom.	13
Slika 11: Klopji zdraviliškega parka v Dobrni	13
Slika 12: Počivališče v zgornjem delu parka.	14
Slika 13: Počivališče, prekrito z navadno viniko.	14
Slika 14: Obnove potrebna pergola v zgornjem delu parka.	14
Slika 15: Živa meja opravlja svojo ločevalno funkcijo.	15
Slika 16: Zelo slabo vzdrževan parkovni gozd.	15
Slika 17: Okolica Dobrne z zdraviliškim in gozdnim parkom.	17
Slika 18: Prehod iz pejsažnega dela v angleški park.	18
Slika 19: Detajl zgornjega dela parka.	18
Slika 20: Spodnji del parka.	19
Slika 21: Cvetoča magnolija v spodnjem delu parka.	19
Slika 22: Platana med zdraviliškim domom in hotelom Park.	22
Slika 23: Platana nudi lepo senco v zgornjem delu parka.	22
Slika 24: Lepo oblikovani soliterni grmi pušpana.	22
Slika 25: Stebrasti gaber v celoti obraščen z bršljanom.	23
Slika 26: Mamutovca pred vilo Higiea.	26
Slika 27: Skupina hortenzij in v ozadju skupina belega sviba.	27
Slika 28: Glavni drevored, ki povezuje Kavarno z zdraviliško zgradbo.	29
Slika 29: Enoredni drevored divjega kostanja v kombinaciji z rdečim kostanjem.	29
Slika 30: Enoredni drevored divjega kostanja od hotela Vita do vile Higiea.	29
Slika 31: Bolezen divjega kostanja- <i>Cameraria orchidella</i> -listni zavrtač.	32
Slika 32: Jelka v napol porušenem stanju.	32

KAZALO PREGLEDNIC

	str.
Preglednica 1: Popis števila vrst / sort listavcev v zdraviliškem parku Dobrna.	21
Preglednica 2: Popis števila vrst / sort iglavcev v zdraviliškem parku Dobrna.	24
Preglednica 3: Popis števila vrst / sort grmovnic v zdraviliškem parku Dobrna.	27
Preglednica 4: Popis pokrovnih vrst / sort v zdraviliškem parku Dobrna.	30
Preglednica 5: Popis vzpenjavk vrst / sort v zdraviliškem parku Dobrna.	30
Preglednica 6: Popis okrasnih trav vrst / sort v zdraviliškem parku Dobrna.	31

1 UVOD

1.1 VZROK ZA RAZISKAVO

Zdraviliški parki so se začeli razvijati z razvojem zdraviliškega turizma ob termalnih in mineralnih vrelcih, ki so bili znani večinoma že iz antičnih časov. Z razvojem medicine in kemije v devetnajstem stoletju pa je prišlo do povečanja dotoka ljudi v zdravilišča, ki so imela poleg zdravstvene tudi pomembno kulturno vlogo. Nekoč so parki ob zdraviliščih ne le dopolnjevali podobo krajev, ampak so ob tem ponujali tudi estetsko skladno sliko, ki se je spreminjala skozi letne čase. Nepogrešljiva spremljevalka parkov je bila tujerodna drevnina in drugo rastlinje, nasploh velika moda krajinskega urejanja v 19. stoletju. Sistem zelenic je bil večinoma zasnovan po enem vzorcu: med zdraviliškimi stavbami so bili parterji geometrijskega tipa ter drevoredna sprehajališča, ki so vodila v okolico, urejeno s potmi, sprehajališči in razglednimi točkami. Gozdnata zaledja so igrala, poleg vrelcev, odločilno vlogo. Pomembno je, da se je zdraviliški turizem razvijal tudi po drugi svetovni vojni, pri čemer se parkovne zasnove niso bistveno spremenile. Na ta način lahko sklepamo o konceptu zelenic, kajti njihov namen je zaradi kontinuirane namembnosti tovrstnih objektov ostal isti.

1.2 NAMEN RAZISKAVE

Poseben element zdraviliških parkov je njihova hortikultura ureditev. Pri zdraviliških parkih pri tem ne gre samo za izgled, podobo parka, temveč tudi za počutje ljudi. Nasadi okrasnih rastlin v teh parkih lahko v marsičem pripomorejo pri poteku zdravljenja ljudi, ki so v zdraviliščih. Ta element je v Sloveniji povsem prezrt. Veliko parkov danes ne služi več svojemu namenu. Mnogo zdraviliških parkov se srečuje z organizacijskimi težavami, kaj šele, da bi posvečali pozornost hortikulturni podobi parkov. Pri boljše urejenih parkih pa se na pomen ustreznih nasadov z okrasnimi rastlinami pozablja. Hortikulturni podobi parka se namenja premalo sredstev, ureditev izvaja nestrokovni kader, ipd.

1.3 DELOVNA HIPOTEZA

Predvidevamo, da bomo s pomočjo naše naloge boljše osvetlili problematiko zdraviliških parkov, predvsem z vidika pomena rastlin na počutje ljudi. S tem bomo vplivali na boljšo strategijo pri ureditvi podobnih parkov v Sloveniji.

2 PREGLED OBJAV

2.1 ZGODOVINA ZDRAVILIŠČA DOBRNA

Zgodovina zdravilišča Dobrne je povezana z »vrelcem zdravja in življenjske moči«. Ne vemo ali so zanj vedeli že Kelti in kasneje Rimljani, o katerih poselitvi pričajo izkopanine. Zagotovo pa je vrelec že zgodaj imel gospodarje, saj so ohranjeni viri, kako je dobrnska posest prehajala iz rok v roke. Na ime Dobrna naletimo v spisih že okoli leta 1147. Nanaša se na gosposčino Dobrna, vendar ni dvoma o tem, da je gosposčina dobila ime po že obstoječem naselju. Domneva se, da so naselje poimenovali po dobu (hrastu), ki je bil za te kraje značilno drevo. Zgodnje naselje so poimenovali Toplica. To ime pa prvič omenjajo pisni viri iz leta 1403 (Orožen, 1975).

Bolj natančno se Toplice kot kopališče navajajo v listini iz leta 1542, vendar lastniki niso mogli ponuditi gostom kaj več, kot toplo blatno vodo, zato tudi kasneje ime Wildbad (Divje toplice). Na začetku 17. stoletja so toplice začeli uporabljati deželni stanovi, torej višji sloj ljudi. Zgradili so prvi topliški dom, leta 1624 pa je pod lastnikom Matijo Gačnikom zrasla tudi prva kopališka stavba, ki je ohranila svojo podobo skoraj dvesto let. Pozneje so se lastniki pogosto menjavali, saj so se ob neizmerni želji, da bi dobrnski zaklad odkrili svetu in z njim užili bogastvo, skoraj vsi bankrotirali. Toplice so s tem doživljale vzpone in padce, ves čas pa so se odpirale svetu in ohranile dediščino neokrnjene narave, njene zdravilne moči in lepote. Zanimanje zanje se je znova povečalo v 19. stoletju. Nekaj so k temu prispevale napoleonske vojne, zdravili so ranjene vojake in s tem se je širil glas o njih, nekaj pa je prispeval tudi nov lastnik Dienersberg. Kot zanimivost lahko omenimo, da se je leta 1810 v toplicah zdravil Napoleonov brat Ludvik Bonaparte. Na južnih obronkih dobrnskega gričevja so leta 1820 posadili znamenito kostanjevo alejo, ki je povezovala zdraviliški kompleks z bližnjim naseljem Dobrno in še danes krasi zdraviliški park. Prelomnico v razvoju pomeni leto 1847, ko se je prvotna zdraviliška stavba dozidala, zgradili pa so tudi kopališče za tujce. Poleg tega so uredili parkovne nasade, poti, steze, počivališča in uredili sprehajalno pot do razvalin gradu Dobrna. Obisk toplic je v tem času narasel, saj so se leta 1846 odprli progo od avstrijskega Gradca do Celja. Takratni lastnik grof Hoyos je ob velikopoteznih načrtih bankrotiral, zdravilišče pa se je tudi pod novo upravo takratne deželne štajerske vlade nezadržno širilo (Stopar, 1980).

Med obema svetovnima vojnama so topliške objekte popravili in dozidali. Po drugi svetovni vojni je zdraviliška dejavnost postala množična (Stopar, 1995).

Slika 1: Zdraviliški dom, 1924 (Zgodovinski arhiv Celje, 2008).

2.2 NASTANEK IN RAZVOJ ZDRAVILIŠKEGA PARKA DOBRNA

Parki, udejanjena človekova želja po urejeni naravi, so prastari kot človeška civilizacija. Na Slovenskem je med prvimi ujela korak s prebujenim časom Dobrna. Novim, prostornejšim in udobnejšim zdraviliškim stavbam se je kmalu pridružil park, ki je bil sprva še precej svobodno oblikovan (Stopar, 1986).

Značilna zanj je poudarjena os, ki se navezuje na videz povsem sproščeno. V spremenljivem ritmu se menjavajo doživetja ravnih, s trato posejanih ploskev s skupinami dreves, sprva predvsem avtohtonih, kasneje tudi eksotičnih. Skozi park so razgibano speljane poti, ki so kombinirane s počivališči in romantičnimi utami. Lesene brvi ustvarjajo zanimivo sožitje navidezno naravnega okolja, v katerega je z drobnimi dodatki neopazno posegla človeška roka. Če je le mogoče, se v park vključi najbližji potok, na koncu pa se ves sistem parkovno urejenega kompleksa neopazno prelije v prosto naravo (Stopar, 1986).

Urejanje zdraviliškega parka v Dobrni sega približno v leto 1820. Tedanji lastnik zdravilišča grof Franc Kajetan Dienersberški je takrat uredil kostenjevo alejo (slika 3), ki je v ravni črti povezovala Zdraviliški dom z naseljem Dobrna. Severno od te osi so bila tedaj še kmetijska zemljišča, večji del v lasti domačina Novaka, ki je svojo kmetijsko dejavnost uspešno povezoval z gostinstvom in je v Dobrno vedno privabljal zdraviliške goste. Južno od osi pa se je trata zlagoma prelila v gozd. Med alejo in severno potjo, ki se je ob vznožju nizkih gričev vila proti Novakovini in se je od tam dalje pozneje spet povezala z novo sprehajalno komunikacijo, je bila sprva še ravna, trata, ki jo je prečkalo le korito, tedaj še precej neugnanega Topliškega potoka. Topliški potok daje posebno lastnost, tako v vizualnem kakor tudi v akustičnem smislu. Potok je v celoti tekel po parku. Že v naslednjih desetletjih pa so v zdraviliških globeli pričeli nastajati novi parkovni nasadi. Parkovno so naprej urejali okolje vedno novih in novih zdraviliških stavb, že sredi stoletja pa so na parkovno os navezali organiziran sistem parkovnih nasadov (Stopar, 1986).

Odločilni sta bili leti 1847 in 1848, ko je upravo zdravilišča prevzel v svoje roke grof Hoyos. Takrat so v gozdu nad zdraviliškim potokom naredili obsežno mrežo poti z večjimi in manjšimi rondoji. Na obronkih Temenjaka v gozdu so uvedli nove potke, nastala so počivališča, fontane in paviljoni. Višinska razlika parka z gozdnim parkom je bila premagana z izgradnjo stopnic (Stopar, 1986).

V sedemdesetih letih devetnajstega stoletja, ko se je zdraviliški kompleks že razširil skoraj do današnjih razsežnostih, so se premišljeno koncipiranim drevesnim sestojem pridružili cvetlični parterji, zlasti tisti ob "Hiši na trati" in ob vili "Higia". V kasnejši fazi izgradnje parka so potok Toplice izpeljali v podtalje, da so dobili čim več trat (Stopar, 1986).

V nadaljnjem razvoju parka srečujemo vedno bolj poudarjeno željo po kombiniranju rastlin (slika 2). Drevesne skupine se dopolnjujejo z skupinami okrasnega grmičevja in cvetličnih nasadov. Zelena barva se spremeni v pisano paletu cvetličnih preprog (Stopar, 1995).

Ljubitelju narave ponuja sprehod skozi Dobrnski park, zaradi raznolikega rastja in to predvsem dreves, v vsakem letnem času neslutena doživetja. Poleg divjega kostanja (*Aesculus hippocatanum*), ki povsod prevladuje, so tu še jesenolistni javor (*Acer negundo*),

breza (*Betula pendula*), mamutovec (*Sequoiadendron giganteum*), pacipresa (*Chamaecyparis sp.*), rdečelistna bukev (*Fagus sylvatica 'Atropurpurea'*), srebrna smreka (*Picea pungens 'Glaucua'*), platana (*Platanus acerifolia*), beli topol (*Pupulus alba*), Cer (*Qercus cerris*), dob (*Quercus robur*), tisa (*Taxus baccata*), ameriški klek (*Thuja occidentalis*), hiba (*Thujopsis sp.*), čuga (*Tsuga sp.*) itd. (Stopar, 1986).

Veliko je tudi vsakdanjega domačega drevja, nekaj pa je dreves, na katere velja posebej opozoriti. Beli topol blizu zdraviliškega doma ima obseg debla 515 cm in je uvrščen na tretje mesto med doslej znanimi topoli v Sloveniji. Nič kaj pa ne zaostajata za njim platana ob Šviceriji z obsegom debla 464 cm in pacipresa sredi parka z obsegom 280 cm. Dovolj lepot, da navdušujejo tudi najbolj razvajenega ljubitelja urejene narave. Tik nad parkom, deloma na zeleni trati, deloma v gozdu so, športni prostori. Med njimi je trim steza, teniško igrišče, odbojgarsko igrišče in balinišče (Stopar, 1986).

Neposredna in širša okolica Dobrne ima veliko gozdov, v katerih rastejo smreke, macesni, bori, jelke, bukve, hrasti, gabri, javorji, kostanji itd. Zelo bujna je tudi podrast. Na pobočju Paškega Kozjaka najdemo celo alpski sleč (*Rhodendrom*) in alpsko mastnico (*Pinguicula alpina*) (Orožen, 1975).

Starejši avtorji, ki so rastlinam posvečali posebno pozornost, navajajo arniko (*Arnica montana*), svilničasti svišč (*Gentiana ascepiadea*), jeglič (*Primula auricula*), meliso (*Melissa officinalis*), škrzolino (*Hieracium lanatum*), alpsko trto (*Atragene alpina*), dvocvetno vijolico (*Viola biflora*), kamenokreč (*Sacifraga crustata*), kortuzijevko (*Cortustata*), črnoškrlatni teloh (*Heleborus atropurpureus*) (Orožen, 1975).

Slika 2: Park pred kopališčem, 1924 (Zgodovinski arhiv Celje, 2008).

Slika 3: Kostanjev drevored, 1924 (Zgodovinski arhiv Celje, 2008).

2.3 OBLIKOVANJE VRTOV IN PARKOV

2.3.1 Oblika

Oblika parka ali vrta je lahko osnovna, kadar izhaja iz osnovnih likov (kvadrat, krog...), ali sestavljena. Značilnosti oblike so odvisne od lastnosti treh elementov, ki jo sestavljajo - linija, ploskev in prostornina. Obliko dreves lahko opazujemo pri njihovi različni obliki rasti. Drevesne oblike so: jajčasta, kupulasta, kroglasta, povešava, stožčasta, stebrasta ali ploščata (Račevski Mladenov, 2006).

Za oblikovanje uspešne in zadovoljive zasnove je potrebna premišljena razporeditev in sajenje rastlin, predvsem takšna, ki učinkovito izkoristi njegove oblikovne značilnosti. Pri oblikovanju upoštevajmo, poleg listja, cvetov in drugih značilnosti, vedno tudi celotno zunanjo podobo rastline. Elegantne oblike so še posebej pomembne za posamično sajenje (Wright, 1998).

Ozka, pokončna drevesa so primerna za manjše vrtove, čeprav imajo pravilen, skoraj umeten videz. Zaobljena ali razprostrta drevesa so videti bolj naravna, zaradi več sence, ki jo dajejo in zadrževanja dežja, je sajenje rastlin pod njimi težavno. Drevje z nepravilno odprtim vejevjem daje naraven videz. Drevesa v obliki stožca ali piramide učinkujejo kot skulpture (slika 4), povešavo drevje pa deluje mehkeje (Gardiner, 1998).

Slika 4: Stebrasta oblika gabra.

2.3.2 Barva

Vir barve v vrtu so lahko cvetovi, listje ali plodovi rastlin. Pri mnogih rastlinah pa so privlačna tudi stebila, lubje in semenske glavice in so zato v jeseni in pozimi v vrtu prav imenitne. Ustvarimo lahko barvno harmonijo in kontrast. Harmonijo dosežemo s sorodnimi barvnimi toni npr: rdeča – vijolična – modra - vijolična. Kontrast lahko ustvarimo tako, da pred skupino vednozelenih iglavcev posadimo rdečelistni javor (Gardiner, 1998).

Pri načrtovanju barv v vrtu moramo upoštevati, da se barve rastlin čez celo leto spreminjajo. Zato je pomembno, da poznamo spremembe barv listja, cvetov in plodov, ter na podlagi tega načrtujemo kontrast in harmonijo (Račevski Mladenov, 1996).

Priljubljenost barv se spreminja in je odvisna od vremena, dnevnega časa ali celo od razpoloženja in čustev. Barve različno zaznavajo celo ljudje z normalnim barvnim vidom,

še bolj pa so razlike izražene pri osebah z različnimi oblikami barvne slepote. Mlajši se pogosteje odločajo za bolj kričeče barve, ki vrt poživijo in so ustrezne predvsem ob teniških igriščih, bazenih in drugod, kjer se neprestano nekaj dogaja. Razni sivi in rožnati odtenki ter druge nežne barve pomirjajo in dajo občutek spokojnosti, zato so primerni predvsem v vrtovih za počitek (Brookes, 1997).

Barvni spekter lahko razdelimo na rumenega in modrega. Modri vključuje belo modro, modro vijoličasto, škrlatno, fuksijino rdečo, karminasto rdečo, modro in purpurno barvo. Rumeni zajema kremasto belo, slonokoščeno, lososovo roza, škrlatno rdečo oranžno in rumeno barvo. Združevanje obeh barvnih spektrov se ponavadi dobro obnese, manj uspešno pa je mešanje barv znotraj barvnega spektra (Wright, 1998).

Najpomembnejši dejavnik pri sajenju je svetloba. V deželah z mehko in modrikasto svetlobo naj imajo prednost pastelne barve. Pogosto so učinkovite blede rožnata, vijolična in modro siva barva. V mediteranskem ali kalifornijskem prostoru, kjer je svetloba močnejša in sonce bleščeče, so učinkovitejšje toplejše barve; blede so na močni svetlobi pogosto videti obledele. Močno barvo lahko uporabimo tudi kot poudarek določene prvine, mehka modra in siva pa sta manj izraziti in zato ustvarjata vtis oddaljevanja (Wright, 1998).

Barvni odtenki se spreminjajo tudi zaradi raznih zgradb ali ograj v ozadju, ki odbijajo ali vpijajo svetlobo in s tem spreminjajo barvo pred seboj rastočih rastlin. Barve posameznih blizu rastočih skupin okrasnih rastlin vplivajo druga na drugo in s tem spreminjajo barvitost vsega vrta (Brookes, 1997).

Pri menjavanju letnih časov se poleg temperature, dolžine dneva, količine in oblike padavin spreminjajo tudi barve rastlin in pokrajine (slika 5). Blede spomladanske barve do začetka poletja postopoma preidejo v modre. Za sredino poletja so značilne žareče rožnate barve, ki jih jeseni nadomestijo rumeno in bronasto rdeči odtenki, pozimi pa prevladujejo rjave barve debel, vej in uvelega listja (Brookes, 1997).

Slika 5: Rdečelistna bukev je lep kontrast zeleni površini.

2.3.3 Struktura

Če bi natančno razčlenili, kaj določa okrasno vrednost posamezne skupine okrasnih grmov ali zelnatih trajnic, bi spoznali, da je celoten videz odvisen predvsem od tega, kako se oblike posameznih rastlin vključujejo v celovitost rastlinske skupine. Tudi barvite skupine okrasnih rastlin se ne kažejo v polni lepoti, če njihove skupine niso skladne tudi po velikosti in obliki (Brookes, 1997).

Zemljišče za vrt ali park je pogosto že samo razgibano in ima različne nivoje. Raznolikost lahko še poudarimo z izgradnjo stopnic, ki vodijo navzdol proti ribniku ali navzgor proti vrtni uti. Vtis višinske slojevitosti vrta povečajo ograje, zidovi, pergole, latniki ter žive meje, drevesa in nekateri grmi pa poleg višinske razslojenosti dajo tudi lepa ozadja. Majhne in ravne dele zemljišča zelo popestrijo dvignjene cvetlične grede (Brookes, 1997). Strukturne rastline so lahko trde ali bodeče, kakršna je juka, ali mehke in romantično povešave, kakršna je vrba žalujka. Zaradi svoje značilne oblike pa postanejo skoraj vedno osrednja zanimivost vrta in nezadržno privlačijo pogled (Brookes, 1997).

Rastline izrazitih oblik pogosto sadimo kot poudarek, učinkovite pa so tudi kot del ogrodja zasnove. Postavitev take rastline na rob meje pomeni razločno označitev, medtem ko deluje par, zasajen na vsaki strani poti ali dovoza, kot poudarjen okvir (Wright, 1998).

2.3.4 Tekstura

Tekstura opisuje lastnosti površine, ki je lahko hrapava, groba ali gladka. V vrtu ustvarjamo teksturo rastline z obliko, velikostjo in razporeditvijo listov in vej. Kontrastne teksture lahko ustvarimo z različnimi površinami. Dober primer je kombiniranje iglavcev in listavcev (Račevski Mladenov, 2006).

Pri oblikovanju rastlin iz različnih skupin je potrebno upoštevati, kako se med seboj ujemajo njihove različne teksture, kontrastne učinke je potrebno uporabljati tako, da se med seboj dopolnjujejo (Wright, 1997).

Tekstura močno vpliva na svetlobo, ki se odbije ali razprši, zato bodo barvni učinki gmote ravnih motnih listov popolnoma drugačni kot pri svetlih in bleščečih listih. S pravim razporedom rastlin lahko v vrtu v vseh letnih časih ohranjamo zanimivo ravnotežje med obliko in teksturo. Pri urejanju vrta je treba upoštevati in izkoristiti teksturo drugih predmetov. Velik in gladek kamen lahko poživi skupino rastlin z ostrimi, izrazitimi oblikami (Cheek, 1998).

2.4 ESTETSKE LASTNOSTI OKRASNIH DREVES IN GRMOV

Ko govorimo o estetski vrednosti dreves, je na prvem mestu habitus in posebna oblika listne mase (krošnje). Zato je pri heliofilnih (svetlobnih) vrstah dreves potrebno drevo saditi kot samostojno drevo, izpostaviti ga svetlobi. S tem pride do izraza njegova slikovito zelena barva in različno osvetljena krošnja, čez katero se vidi modrina neba, belina oblakov in prodiranje jutranjega sonca (Strgar, 1990).

Pravilno razmeščena in izbrana drevesa in grmi imajo lahko poseben vtis pri obnovi parka. Drevesa in grmi, kot glavni nosilci zanimivosti parka se z večjimi površinami lepo negovane trate, lepo vključujejo v okolico zdraviliškega doma (Strgar, 1990).

2.4.1 Listje

Celovita podoba vrta in zanimivost prek vsega leta sta močno odvisni od listja. Tako celovitost ustvarjajo zlasti zimzeleni grmi. Tudi listje listopadnih vrst - od spomladanskega zelenja do jesenskih barv - je zanimivo dlje kot večina cvetja (Gardiner, 1998).

Listje je za večino dreves daleč najpomembnejša značilnost. Njihova oblika, velikost in barva so neskončno spremenljivi. Barvna skala ne zajema samo odtenkov zelene, temveč tudi srebrno, sivo, rdečo, škrlatno, tudi rumeno, zlatorumeno barvo in še mnogo odtenkov (Gardiner, 1998).

2.4.2 Cvetovi

Cvetovi so skromni ali razkošni in vsi hitro minljivi, vendar si jih dobro zapolnimo. Jesensko, zimsko in spomladansko cvetje je posebno dragoceno, ker je to čas, ko so druge rastline manj zanimive. Barva cvetov naj dopolnjuje osnovo. Bledi cvetovi izstopajo med temnimi listi, temni cvetovi pa so lepo poudarjeni v blede skupini (Gardiner, 1998).

V velikem vrtu ni tako zelo pomembno, ali grm cvete le kratek čas, v majhnem vrtu pa je to lahko resna pomanjkljivost. Zato upoštevajmo tudi obliko in listje rastline in ne le cvetov, saj je cvetni okras le kratkotrajen. Medtem ko je privlačnost cvetov predvsem v barvi in obliki, dajejo dišeči cvetovi vrtu dodatno dimenzijo (Gardiner, 1998).

2.4.3 Plodovi

Plodovi so včasih še lepši od cvetov in še bolj raznoliki: od svetlo rdečih, jagodam podobnih plodov in rumenih okrasnih jabolk, do skulpturnih semenskih strokov magnolije (Gardiner, 1998).

Grmi, ki rodijo jagode, so dragoceni, ker ohranjajo barvo od poznega poletja in tudi prek zime in privabljajo ptice. Na vednozelenih grmih, npr. na ognjenem trnu, predstavljajo svetle z zelenim listjem obdane jagode vabljen kontrast, medtem ko pri listopadnih grmih, npr. pri brogoviti, opazujemo plodove najprej skozi spremenljiv zastor jesenskega listja in nato na golih zimskih vejah oz. deblu (Gardiner, 1998).

2.4.4 Lubje in veje

Pozimi so silhuete golih vej lahko zelo izrazite (slika 6). Kakor so nekatere zanimive zaradi svoje arhitektonske preprostosti, so druge, npr. dren (*Cornus sp.*), tudi močno obarvane, tretje, npr. *Salix irrorata*, pa preobložene z vabljivim modro - zelenim cvetjem. Številne grme, ki jih gojimo zaradi poganjkov, moramo redno rezati, ker so novi poganjki najlepši in imajo najmočnejšo barvo (Gardiner, 1998).

Veliko listopadnih grmov, ki jih gojimo zaradi okrasne vrednosti njihovih vej in listov, zahteva spomladi močno rez. Večina teh grmov cveti na poganjkih, nastalih v prejšnjem letu, toda če jih gojimo zaradi vej in listov, cvetove žrtvujemo (Gardiner, 1998).

Slika 6: Razkošne do 12 m dolge veje platane v zgornjem delu parka.

2.5 POMEN NASADOV OKRASNIH RASTLIN NA POČUTJE LJUDI

V Dobrno prihajajo ljudje, ki iščejo okolje za počitek in hojo po neokrnjenem in mirnem okolju. Le redki so predeli Slovenije, ki se ponašajo s tako malo industrije, torej z malo onesnaževalcev narave. Tu je še najti območja, ki so povsem pristna, tako kar se tiče okolja, kot tudi ljudi v njem. Hribovske vasice so marsikje še prave zakladnice starih in zanimivih zgradb, ki jih drugod že davno ni več.

Parki ob zdraviliščih pogosto niso izkoriščeni, še manj pa odražajo specifične potrebe in želje uporabnikov tega parka. Pri oblikovanju parka za potrebe različnih starostnih skupin, ne gre le za funkcijo dostopa, parkiranja in pogleda skozi okno sobe.

Goste zdraviliških domov je treba v čim večji meri spodbujati k uporabi parka, saj ima stik z naravo veliko blagodejnih učinkov. Gibanje in rekreacija na zelenicah ugodno vplivata na počutje ljudi, sonce pa blagodejno vpliva na razpoloženje. Dejstvo je, da gibanje vpliva tudi na psihofizično zdravje. Ljudje, ki pogosteje obiskujejo park, imajo boljši odnos do svojega zdravja, hkrati pa spoznajo nove prijatelje in imajo zato tudi višjo raven duševnega zdravja. Veliko dosežemo tudi s pravilno uporabo barv in z različnimi arhitektonskimi dodatki (Šiftar, 2006b).

Veliko dejavnosti, ki se navadno odvijajo v zaprtih prostorih, npr. rekreacija, športne aktivnosti, prireditve, fizioterapije in podobno, lahko izvajamo tudi zunaj. Hortikulturalna terapija ima mnogo pozitivnih učinkov, ki temeljijo na neposrednem stiku z naravo. Hranjenje ptic vpliva pomirjajoče in pripomore k občutku koristnosti (Krajner, 2006c).

V zdravilišča prihajajo na zdravljenje ljudje različnih starostnih skupin, prevladuje pa predvsem starejša generacija.

2.5.1 Udobje

Udobje je praviloma predpogoj za zadovoljevanje ostalih potreb, kot so počitek, sprostitev razbremenitev in podobno. Pomemben vidik udobja lahko pomeni zaščita pred premočnim soncem ali pa umik na samo. Udobni prostori za sedenje in njihovo zadostno število so ključni za večino parkov oz. javnih zelenic. Pomemben je položaj sedežev, dostop do njih,

ločenost sedežev za posameznike in skupine, možnost počitka, klepeta, opazovanja in drugih dejavnosti. Ljudje nasploh radi opazujejo dogajanje (Krajner, 2006a).

2.5.2 Sprostitev

Sprostitev podpira več dejavnikov. Ločenost od motornega prometa in odmaknjenost od visokih poslovnih, trgovskih in tudi stanovanjskih objektov sta izjemno pomembni. Omogočena pa mora biti neovirana dostopnost do objekta, možnost parkiranja ter dobra infrastrukturna opremljenost. Pogled na infrastrukture je mogoče zamenjati z vnosom naravnih prvin. Naravni prizori so za ljudi vedno privlačni. Gladke vodne ploskve, organske oblike, razgibane trate in gruča dreves ljudi spominjajo na naravna prizorišča, hkrati pa – le prispevajo k spremembi mikroklimi (Krajner, 2006a).

2.5.3 Barve drevnine in grmovnic

Barve so v arhitekturi parka zelo pomembne. Osnova je vsekakor zelena. Vendar poznamo zelo veliko zelenih odtenkov, in sicer odtenki sivo - zelene in rumeno - zelene. V parku najdemo barve v cvetovih, listju in plodovih rastlin. Med različnimi barvami listja najdemo tudi veliko odtenkov, ki niso ravno zeleni in je z njimi potrebno ravnati previdno, ker sodijo v kompozicijske barvne elemente, tako kot barve cvetja (Brookes, 1997).

Barve s svojo barvitostjo vnašajo v park potrebno poživitev. Znano je, da so pestre barve veliko bolj zaželeni kot odtenki sivih barv, posebno privlačne pa so visoko nasičene barve. Našo pozornost bolj pritegnejo čiste barve kot mešane. Največkrat z drevjem in grmovnicami ustvarjamo ogrodje parka, s trato oblikujemo odprt prostor, s trajnicami pa dosežemo spreminjajočo barvitost. Barve imajo tudi simbolni pomen in vplivajo na človekovo razpoloženje; tople barve naj bi poživljale, hladne pa pomirjale (Krajner, 2006a).

2.5.4 Občutek varnosti v parku

Občutek varnosti je ljudem v življenju splošno pomemben. Pri starejših starostnih skupinah, ko organizem počasi peša, telo ni več tako močno, koraki so vedno manj zanesljivi, je občutek varnosti še posebno pomemben, saj je človek veliko bolj odvisen od drugih. Zato moramo poskrbeti, da bo park pregleden, brez zaraščenih območij, ki bi onemogočila pregled nad celotnim prostorom. V parkih se je potrebno izogibati nevarnostim, ki bi lahko povzročile kakršnekoli poškodbe in kjer je mogoče naj bo prostor opremljen z različnimi pomagali. Veliko nevarnost lahko povzročijo spolzki in drseči materiali, zadrževanje vode, listja ali odpadkov na površini, odsotnost ograj, oprijemal in podobnih držal ter gibajoči in mirujoči promet. Občutek varnosti daje tudi sama lokacija parka. Ljudje se najboljše počutijo v mirnem okolju. Posamezne dominante v obliki dreves in večjih grmov razporedimo tako, da nam ne zapirajo pogleda na ostale zasaditve. Cvetlične grede naj bodo ob robovih trate ali tlakovanih površinah (Krajner, 2006a).

2.5.5 Občutek samostojnosti

Za ljudi je zelo pomemben občutek samostojnosti in neodvisnosti od drugih ljudi. Občutek, da lahko ljudje s svojim življenjem upravljajo kakor želijo, jim dvigne samozavest.

Okolica parka naj bo urejena tako, da starejša oseba pri različnih dejavnostih, ki jih počne v prostem času, potrebuje čim manj pomoči drugih ljudi. Park brez arhitektonskih ovir, z nedvoumnimi in jasnimi informacijami o prostoru ter razna pomagala, kot so oprijemalne ograje in klančine, pripomorejo k temu, da je tudi slabotna ali invalidna oseba lahko v čim večji meri samostojna (Krajner, 2006a).

2.5.6 Občutek koristnosti

Občutek koristnosti je pomemben dejavnik pri spodbujanju aktivnosti starejših oseb. Ta občutek preprečuje nagnjenost do družbene izolacije, ki je pri starejših ljudeh dokaj pogosta. Ljudje lahko svojo koristnost izkazujejo na najrazličnejše načine. Že samo s hranjenjem ptic, lahko ljudje izkažejo svojo koristnost, kar jim nudi zelo veliko terapevtskih učinkov (Krajner, 2006a).

2.5.7 Potreba po zasebnosti

Kakovosten zunanji prostor vključuje veliko možnosti izbire zasebnega kotička za razmišljanje, opazovanje in sprostitve (Krajner, 2006a).

2.5.8 Dostopnost do različnih javnih prostorov

Dostopnost je zelo pomemben dejavnik pri oblikovanju prostora po meri vseh uporabnikov.

V zdraviliških domovih se v večji meri zdravijo ljudje, ki so na invalidskih vozičkih ali pa jih omejujejo bergle. Človeku, ki ima težave pri gibanju, je v marsikaterem pogledu onemogočen dostop ali uporaba. Nedostopnost v parkih se kaže zaradi arhitektonskih ovir, ki onemogočajo uporabo. Slabo dostopna pot, spolzka podlaga, stopnice brez klančine ali s prestrmo klančino in neustrezni materiali so vzrok temu, da dostop ni omogočen vsem ljudem enako (Krajner, 2006b).

2.5.9 Prostornost

Za osebe ki se gibljejo drugače, je velikega pomena tudi prostornost. Premalo prostora, utesnjeni prehodi v veliki meri omejujejo gibanje ljudem z invalidskimi vozički. Starejši ljudje za pomoč pri hoji uporabljajo bergle ali posebna pomagala (vozičke), ki jih porivajo pred sabo in zato potrebujejo več prostora (Krajner, 2006b).

2.5.10 Orientacija

Veliko pomeni že to, da se ljudje znajdejo v okolju, v katerem prebivajo. Zato, da se ljudje v okolju ne znajdejo, kar pomeni, da ne najdejo prave poti, je lahko eden od vzrokov tudi to, da okolje, v katerem živimo, ni opremljeno z jasnimi, nedvoumnimi in čitljivimi znaki.

Pri sami orientaciji gre za umeščanje oznak, ki govorijo o dostopnosti posamezne lokacije (Krajner, 2006b).

Dobrna nudi veliko možnosti za rekreacijo. Urejene so številne kolesarske poti, ribniki nudijo možnost ribarjenja. Na območju Dobrne se nahajajo kar trije ribniki antropogenega nastanka. Največji med njimi je najsevernejši ribnik, ki ima premer kar 100 m, druga dva sta polovico manjša. V ribnikih gojijo amurje in krape (Občina Dobrna..., 2007).

Možnost sprehoda nam nudijo dve zanimivi pohodniški poti, in sicer Anina pot in Loška pot. Poti Dobrne so odlična kombinacija sproščene hoje po ravnem in gričevnatem terenu s številnimi naravnimi in kulturnimi znamenitostmi. Najbolj znana je Anina pot, ki nas vodi mimo podeželske vile Ružičke s prekrasnim parkom, ki danes žalostno propada, še vedno pa lahko odkrijemo sledi nekdanje lepote. Pot se nadaljuje mimo graščine Dobrnica, ki je zanimiva zaradi dekorativnega pročelja, ki izvira iz zgodnjega baroka. Pot nadaljujemo mimo Kneippovega korita, jame Ledenica in slapa Drenovec. Kmalu pot zanese na eno redkih manjših kmetij, kjer lahko občudujemo lepoto, ki je stara več kot tristo let. V dolini pa lahko v prijetnem naravnem ambientu najdete do 150 kg težke pernate velikane, ki so prava atrakcija. Farma nojev ponuja tudi sprostitvev ob ruskem kegljišču, lokostrelstvu in streljanju z zračno puško. Pot se zaključi na čudoviti razgledni točki nad Dobrno (Čretnik in sod., 2003).

Slika 7: Trim steza

Slika 8: Tenis igrišče

2.6 ELEMENTI V ZDRAVILIŠKIH PARKIH

Poleg dreves, grmovnic, tajnic in enoletnic predstavljajo pomemben element parka tudi različni dodatki, kot so klopi, pergole, ute, počivališča, stopnišča in igrala. Z njimi si v parku polepšamo dan, naredimo ga bolj udobnega in zanimivega. Različni elementi, ki jih vključimo v park, imajo estetsko in uporabno vlogo. Poti polepšajo njegov videz in omogočijo lahek dostop do vseh delov parka. Različne pergole predstavljajo oporo vzpenjalkam, istočasno pa so ob primerni obliki okrasni element v vrtu. Za bivanje gostov niso dovolj le mineralna voda, terapevtski in bivalni prostori, temveč tudi primerna

arhitektura z zgledno notranjo opremo, urejen zunanji prostor s parki, dostopen gozd posebnega namena in naprave na prostem, ki pripomorejo k prijetnejšemu počutju.

2.6.1 Ute ali paviljoni

Ute so že od nekdaj imele pomembno vlogo v družabnem življenju. Bile so zbirališče družine, mesto za sprejemanje gostov, prostor za popoldanski počitek in zbirališče za zaljubljenca. Romantične ute v parkih, obrasle z rastlinami, so danes redke, a še vedno je ta vloga v večji meri ohranjena (slika 8, 9).

Slika 9: Uta pred vhodom v gozdni park.

Slika 10: Paviljon sredi ploščadi pred zdraviliškim domom.

2.6.2 Klopi

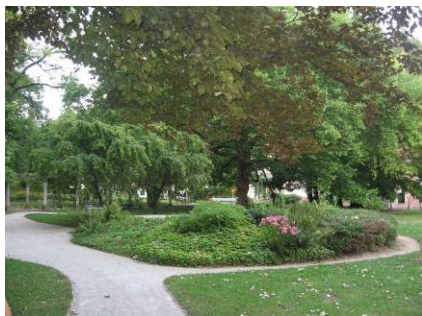
Ob poteh morajo biti klopi za počitek. Klopi se morajo podati z drugo parkovno opremo in okoljem. Najbolj zaželene so lesene klopi s kovinskim ogradjem (slika 10). Današnji gostje si lahko na klopih, postavljenih na razglednih točkah, za hip oddahnejo in užijejo lepoto okolice. Na klopih v parkih radi poklepetamo ali preprosto opazujemo mimoidoče.

Slika 11: Klopi zdraviliškega parka v Dobrni

2.6.3 Počivališča

To je pravzaprav pribežališče, kjer si dobro odpočijemo. Izbrati je potrebno primeren kraj z lepim razgledom. Kotiček mora biti prijeten in domač, na primer tam, kjer se je nasad drevja in grmovnic lepo obrasel (sliki 11, 12).

Slika 12: Počivališče v zgornjem delu parka.

Slika 13: Počivališče, prekrito z navadno viniko.

2.6.4 Pergole

Pergola je pomemben element pri oblikovanju vrta ali parka in je skoraj nepogrešljiva, če želimo popoldneve preživljati v senci. Osnovni namen je zagotavljanje opore rastlinam in senca. Je tudi primerna opora za plezajoče rastline, ki se hitro razrastejo in prekrijejo ogrodje pergole. Izbor rastlin je pester. Sadimo lahko vse vrste plezalk in ovijalk. Če želimo, da bo pergola hitro preraščena z rastlinami, potem izberemo hitro rastoče vzpenjavke, kot je npr. glicinija (*Wisteria sp.*) (Šiftar, 1974).

Slika 14: Obnove potrebna pergola v zgornjem delu parka.

2.6.5 Drevoredi

Izjemnost likovne in estetske razsežnosti zdravilišča so njegovi nekdanji in sedanji drevoredi. Drevoredi še zdaleč niso služili le sprehajanju in počivanju v senci, pomembno vlogo so igrali tudi kot označevalci prostora. Drevoredi so povezovali pomembne točke znotraj zdravilišča.

2.6.6 Žive meje

Žive meje v parkih uporabljamo predvsem za razmejitev (slika 15), kot ozadje, za ustvarjanje zavetja ali kot okras, hkrati pa služilo tudi kot prostor za bivanje in hranjenje živali ter gnezdenje ptic. V parku se pojavljajo tudi strižene žive meje. V zelo velikem obsegu najdemo pušpan (*Baxus sempervirens*) in tiso (*Taxus baccata*) (Kociper, 2008).

Slika 15: Živa meja opravlja svojo ločevalno funkcijo.

2.6.7 Parkovni gozd

Stanje parkovnega gozda, ki je bil nekdanj v lastništvu zdravilišča, je zelo slabo. Nekdaj urejene sprehajalne poti, klopi, razgledne točke so le še preteklost. Zaraščen gozd velikokrat preprečuje pogled na okolico, kljub temu pa v njem najdemo mešano gozdno družbo. V gozdovih Dobrne najdemo smreke, macesne, bore, jelke, bukve, hraste, topole, javore in kostanje. Zelo bujna je podrast (Stopar, 1995).

Slika 16: Zelo slabo vzdrževan parkovni gozd.

3 MATERIAL IN METODE DELA

3.1 LOKACIJA ZDRAVILIŠKEGA PARKA

Mesto Dobrna, zdraviliški park ter gozdni park, ki je v lastništvu občine Dobrna, zavzema gozdove v severnem delu občine Celje, okolico same Dobrne ter Vojnika (Orožen, 1975).

Gozdni kompleks se razprostira na severnih obronkih Paškega Kozjaka, južnem delu gore Stenice, Kislice in južnih delov Konjiških hribov. Najvišji vrh je Basališče s 1273 m. n.v., na južnem delu gozdnega kompleksa je dobrnska kotlina, ki je obdana s celjsko kotlino (Stopar, 1986)

Dobrnjska kotlina je predvsem hribovita pokrajina z zaobljenimi in razčlenjenimi hribi. Skozi dolino potekajo dve pomembni prometni cesti, to je stara cesta, ki povezuje Celje z Mariborom in cesta Celje - Dobrna – Velenje (Stopar, 1986).

3.2 ZNAČILNOSTI ZDRAVILIŠKEGA PARKA

3.2.1 Velikost zdraviliškega parka

Park zavzema 3,02 ha ali 30.293m². Park je klinasto stisnjen med obronke hriba Klanec in Temenjak. Na JZ strani meji na mesto Dobrna. Po sredini parka teče potok Toplica, ki teče deloma pod površjem. Zdraviliški park se razteza od centra Dobrne do Zdraviliškega doma, po robu gozda, poleg vile "Higiea" in hotela "Park" do upravne zgradbe (Občina Dobrna, 2008).

Na SV strani parka so hotelski objekti, zahodna stran parka pa meji na obronke hriba Temenjak. Tu potok počasi preide na površje. Gozdni kompleks tega parka je atraktiven, vendar ni dovolj izkoriščen v tem zdraviliško turističnem in rekreativnem delu Štajerske (Občina Dobrna, 2008).

3.2.2 Nadmorska višina zdraviliškega parka

Nadmorska višina zdraviliškega parka pri hotelu "Park" je 370 m.n.v., proti mestu Dobrna pa se počasi spušča na 359 m.n.v. Park v Dobrni je stisnjen med obronke Klanca in Temenjaka in je ledvičaste oblike, ki je obdan z gozdom. Višina hriba Klanec je 457,7 m.n.v.in hriba Temenjak 806 m.n.v (Občina Dobrna, 2008).

Slika 17: Okolica Dobrne z zdraviliškim in gozdnim parkom.

3.2.3 Klima

Področje Dobrne spada v predalpsko - dinarski klimatski tip z vplivom panonske klime.

Značilnosti te klime so ne prevroča poletja in precej ostre zime s pojavom temperaturne inverzije, ki je značilna za to valovito območje z mnogimi hribi in dolinami. Povprečna letna količina padavin je okoli 960 m.n., ki so enakomerno razporejene preko celega leta. Največ padavin je spomladi in v zgodnjem poletju. Povprečna letna temperatura je 8.9 °C. Vetrovi prihajajo predvsem iz zahoda in SZ (Občina Dobrna, 2008).

3.3 METODE DELA

Terensko delo je obsegalo pregled stanja dreves, grmovnic, vzpenjavk in pokrovnih rastlin, fotografiranje, štetje in popis dreves v zdraviliškem parku Dobrna, ki zajema področje velikosti 3,02 ha. Popis smo opravil meseca maja in junija 2007. Delo je obsegalo tudi zbiranje zgodovinskih pisnih podatkov.

3.4 ANALIZA STANJA

Podatke o zdraviliškem parku smo zbirali na več načinov, in sicer:

- z opazovanjem in fotografiranjem parka,
- z literaturo, zajeto v slovenski vzajemni bibliografsko – kataložni bazi podatkov COBIB ter s pomočjo spletnega iskalnika Google,
- z raziskovanjem zgodovinskih virov.

4 REZULTATI

4.1 STILSKE LASTNOSTI PARKA

Park v Dobrni po svojem nastanku in značaju sodi med klasično mejne parke, ki so v osnovi poznejša faza angleških pejzažnih parkov.

Parki 19. stoletja so kombinacija francoskega baročnega parka, kar pomeni, da je koncept z več ali manj izraženimi osmi in simetričnim parterjem, in angleškega pejzažnega parka, ki je koncept idealizirane naravne pokrajine, kjer je osnovno kompozicijsko sredstvo kontrast, med površino in volumnom, kar pomeni trate, vodo in prehod parka v gozd, pokrajino ali kmetijska zemljišča. Vse to skupaj s cvetličnimi gredami daje prostoru edinstvenost v globini pogleda in menjavanju letnih časov (Ogrin, 1995).

V baročnem delu park zavzema manjši del in to samo okoli glavnih objektov, ki predstavljajo prehod iz zaprtih, notranjih prostorov preko geometrijske oblike v svoboden, širši ambient angleško - pejzažnega parka. Ta dva tako različna stila v vrtni arhitekturi, povezana v edinstveno celoto, so parkovni mojstri tiste dobe rešili z zadrževanjem čistega tako pejzažnega kot geometrijskega stila. Prehod iz enega v drugi stil (slika 17), ki sta jasno opredeljena sistema v urejanju parka, so reševali s pomočjo zmanjšanja stilskih razlik z obdelavo klasičnega vrta, tako da so klasičnemu vrtu dodali nekaj sodobnih detajlov pejzažnega vrta. V pejzažnem, angleškem delu parka so v tem primeru dodajali nekaj simetrij klasičnega stila. Razlika teh dveh stilov se je na tak način izgubila in nastala je sodobna kompozicija, ki povezuje arhitekturo in park v edinstveno celoto. Takšne vrtno in parkovne kompozicije so s časom postale stil vrtno arhitekture, ki je imela vpliv na oblikovanje parka v 20. stoletju in prostoru (Orožen, 1975).

V primeru zdraviliškega parka v Dobrni je geometrijski del parka v obliki simetričnih parternih cvetličnih gredic postavljen pred hotelom »Park«, »Hišo na trati« in upravno zgradbo, ki se postopoma ujemajo s pejzažnim delom parka, v katerem ponovno najdemo nekatere geometrijske detajle.

Značilno za parke 19. stoletja je, da so v tem času začeli uporabljati tuje drevesne vrste, ki so dobili primarno vlogo in vrednost v parku, tako da rastlinski material ni več del vegetacijske celote, ampak je glavni nosilec atraktivnosti parka.

Slika 18: Prehod iz pejzažnega dela v angleški park.

Slika 19: Detajl zgornjega dela parka.

Slika 20: Spodnji del parka.

Slika 21: Cvetoča magnolija v spodnjem delu parka.

4.2 SEDANJA UREDITEV ZDRAVILIŠKEGA PARKA

V današnji obliki je park vzdrževan, ampak dendrološko in ambientalno zapuščen, kakor so zapuščene tudi nekatere geometrijsko oblikovane cvetlične grede. Posamezno drevo je naknadno posajeno pred nekaj leti brez plana in nestrokovno izbrano, tako da ni v skladu s prvotno hortikulturno urejenostjo parka, kar pomeni neuspešno obnavljanje parka. Nestrokovni posegi so uničili osnovno zamisel kombiniranja geometrijskega in naravnega ali angleškega parka, ki je nastala okoli leta 1872. Park do danes ni bil obnovljen, niti ni ohranil identitete idejne rešitve parka iz 19. stoletja.

Ker je park umeščen in stisnjen v klinasto obliko v dolini med obronke hriba Klanec in Temenjaki in obraščen z avtohtonim gozdom, ki je zaradi nestrokovnosti prodrl v park, je v tem času nastala nova mikroklima na tem območju. Park je še bolj senčen, kot je bil, vlažnejši in hladnejši, in takšen je še bolj dovzeten za razvoj različnih drevesnih bolezni.

Park v Dobrni bi se moral čimbolj odpreti, osvetliti in prezračiti, ker se bo le na ta način zmanjšala visoka zračna vlaga, ki slabo vpliva na rastline in ljudi.

S prezračitvijo, odprtjem parka bi prišlo več svetlobe v temen in hladen park, ker se v takem stanju, kot je danes, dolgo v pomlad zadržuje sneg in vlaga v deževni sezoni. Z odstranitvijo nekaterih dreves, živice in grmov bi bila bolj jasno vzpostavljena razlika med kulturno ureditvijo parka in pokrajino ter parkovnim gozdom, ki se danes zarašča.

Da bi zdraviliški park uskladili s hotelsko funkcionalnimi zahtevami, je potrebno parku čimbolj odpreti pogled na svetlo zelene trate, ki bi bile kontrast temnejšim drevesom. Posebno pozornost je potrebno nameniti parternim cvetličnim gredicam, ki bi ob prenovi dobile sliko iz začetka 20. stoletja, ko je bil park v Dobrni okras in atrakcija tega dela Štajerske.

4.3 DENDROLOŠKA VREDNOST DREVES V PARKU

Zdraviliški park v Dobrni vsebuje veliko avtohtonih drevesnih vrst, predvsem:

Abies alba - navadna jelka

Fagus sylvatica - bukev

Picea abies - navadna smreka.

Nekatere avtohtone vrste se nahajajo na robu gozda.

Park, kot mnogi drugi parki te dobe, vsebuje nekaj tujih drevesnih vrst, ki so bili zelo popularni in preneseni v naše kraje v 18. in 19. stoletju. Ta drevesa so bila posajena v sredini 19. stoletja - okoli leta 1855 in so izkazovalo prefinjenost, moderen okus in bogastvo tedanjega lastnika.

Od tujih drevesnih vrst lahko omenimo:

- Lawsonova pacipresa (*Chamaecyparis lawsoniana*)

- Ginko (*Ginkgo biloba*)

- Graškasta pacipresa (*Chamaecyparis pisifera*)

- Javorolistna platana (*Platanus acerifolia*)

- Mamutovec (*Sequoiadendron giganteum*).

Drevesa so sajena ob objekte, tako da poudarjajo okus lastnika in posamezen objekt.

Ostale tuje vrste so mlajše od 20 let in so posajene večinoma na nepravilnih mestih, tako da bo potrebna korekcija, dosajevanje grmov in podrasta ali premestitev mladih dreves. Kot primer navajamo tulipanovec, v parku so 3 drevesa te vrste. Dve sta posajeni pred novim hotelom "Vita", tretji pa se nahaja ob robu cestišča pri vili "Higiea" in bo čez nekaj let oviral promet, zato bi bilo bolje če ga presadijo. Vsa tri drevesa so stara okoli 27 let, zelo lepega habitusa in v dobrem stanju.

4.3.1 Listopadna drevnina v zdraviliščem parku Dobrna

V zdraviliškem parku smo popisali različne listopadne drevesne vrste. V parku najdemo največ navadnega pušpana, sledi mu navadna lipa, divji kostanj in beli gaber.

Preglednica 1: Popis števila vrst / sort listavcev v zdraviliškem parku Dobrna.

Št.	Vrste, sorta		Število dreves
	Latinsko ime	Slovensko ime	
1	<i>Acer negundo</i>	javor jesenovec	1
2	<i>Acer palmatum</i>	pahljačasti javor	1
3	<i>Acer platanoides</i>	ostrolistni javor	2
4	<i>Acer pseudoplatanus</i>	gorski javor	2
5	<i>Acer japonicum</i>	japonski javor	3
6	<i>Aesculus hippocastanum</i>	divji kostanj	18
7	<i>Ailanthus altissima</i>	navadni pajesen	1
8	<i>Betula pendula</i>	navadna breza	3
9	<i>Buxus sempervirens</i>	soliterni pušpan	25
10	<i>Carpinus betulus</i>	beli gaber	10
11	<i>Catalpa bignonioides</i>	navadni cigarar	1
12	<i>Fraxinus excelsior</i>	beli jesen	4
13	<i>Fraxinus excelsior 'Pendula'</i>	povešajoči jesen	2
14	<i>Fagus sylvatica</i>	navadna bukev	4
15	<i>Fagus sylvatica 'Atropurpurea'</i>	rdečelistna bukev	5
16	<i>Fagus sylvatica 'Roseomarginata'</i>	pisanolistna bukev	1
17	<i>Liriodendron tulipifera</i>	navadni tulipanovec	3
18	<i>Quercus rubra</i>	rdeči hrast	2
19	<i>Quercus robur 'Fastigiata'</i>	stebrasti hrast	1
20	<i>Platanus acerifolia</i>	javorolistna platana	4
21	<i>Populus alba</i>	beli topol	1
22	<i>Prunus serrulata</i>	japonska okrasna češnja	2
23	<i>Tilia platyphyllos</i>	navadna lipa	26
24	<i>Salix alba</i>	bela vrba	1
25	<i>Sorbus aucuparia</i>	navadna jerebika	2

4.3.1.1 Javorolistna platana (*Platanus acerifolia*)

V parku je posajenih 6 dreves v zgornjem delu parka v neposredni bližina objekta. Lepo dimenzijo ima platana pred hotelom "Park", z obsegom debla 646 cm in višino 25 m. Ena drevesna veja meri približno 12 m. Vse platane so v dobrem stanju in z lepim habitusom.

Slika 22: Platana med zdraviliškim domom in hotelom Park.

Slika 23: Platana nudi lepo senco v zgornjem delu parka.

4.3.1.2 Breza (*Betula pendula*)

V parku so 4 drevesa in je kot drevesna vrsta slabo izbrana v današnjem času. Za heliofilno vrsto je to pretemen park in breze se v parku niso dobro znašle. Tri breze, ki so posajene ob robu gozda na svetli legi so v dobrem stanju, breza, ki je posajena v samem osrčju parka, pa je izgubila svoj habitus.

4.3.1.3 Navadni pušpan (*Buxus sempervirens*)

Pušpan se v parku nahaja v obliki soliternega grma in je posajen na sečišču dveh poti ali pa kot živa meja. V celotnem delu parka je posajenih 25 grmov. So v zelo dobrem stanju ter primerne oblike. Posajeni so bili najverjetneje tako kot tisa leta 1876, nekaj grmov je mlajših zaradi kasnejšega sajenja.

Slika 24: Lepo oblikovani soliterni grmi pušpana.

4.3.1.4 Stebrasti gaber (*Carpinus betulus* 'Fastigiata')

V parku je posajenih 10 dreves z istim namenom kot pušpan in tisa, kot oznaka, kjer se sekata dve poti, a nekaj jih je posajenih kot geometrijski lik v prostoru. So v zelo dobrem stanju, saj se oblikujejo in režejo. Višina dreves je od 5 – 8 m. Izjema je drevo, ki raste za "Hišo na trati" in je v celoti obraščeno z bršljanom, tako močno, da je gotovo suho in uničeno, zato ga bi bilo bolje odstraniti.

Slika 25: Stebrasti gaber v celoti obraščen z bršljanom.

4.3.1.5 Rdeči divji kostanj (*Aesculus x carnea*)

V parku je 6 dreves. Tri drevesa se nahajajo v enorednem drevoredu, tri pa so posajena v pejsažu in tako z navadnim kostanjem dajejo prelepe kontrastne kombinacije barv, ki v času cvetenja oživijo park. Drevesa so visoka 18 – 20 m.

4.3.1.6 Rdečelistna bukev (*Fagus sylvatica* 'Atropurpurea')

V parku je 5 dreves bukve, ki se nahajajo v pejsažnem delu parka, kjer pride do polnega izraza v svoji kreposti in lepoti. Obseg debla v prsni višini je 350 cm, višina 25 – 30 m. Sajene so najverjetneje v času nastajanja parka, to je leta 1880. Rdečelistna bukva, ki se nahaja pred vilo "Higiea" je tako obsežna, da zakriva pogled na objekt in na prelep mamutovec, zato bi jo bilo bolje odstraniti.

4.3.1.7 Navadna bukva (*Fagus sylvatica*)

V parku so 4 drevesa, ki so zelo lepa in so posebej atraktivna, posebej jeseni, ko se listje obarva v rumeno - rjave barve. Obseg debla v prsni višini je okoli 350 cm, višina pa 20 – 25 m.

4.3.1.8 Pisanolistna bukev (*Fagus sylvatica* 'Roseomarginata')

V parku je 1 zelo lepo drevo, ki je atraktivno v spomladansko - poletnem času, ko purpurno rožnata barva listja pride do polnega izraza in sijaja. Drevo je v zelo dobri kondiciji. Obseg debla v prsni višini meri 350 cm, višina drevesa je 20 – 25 m.

4.3.1.9 Javor jesenovec (*Acer negundo*)

V parku je samo 1 drevo na travniku poleg upravne zgradbe. Ima atraktivna semena, ki od jeseni do spomladi naredijo kopreno po vsem habitusu, ki zelo lepo deluje v pejsažu.

V parku je omembe vreden tudi marmonasti javor (*Acer pseudoplatanus* 'Leopoldi'), ki je zaradi nepravilnega mesta sajenja izgubil na svoji vrednosti.

4.3.1.10 Povešajoči jesen (*Fraxinus excelsior* 'Pendula')

Dve drevesi sta posajena v pejsažnem delu parka, kjer se s svojo povešavo obliko lepo vključujeta v ambient počivališča. Sta lepo oblikovana.

4.3.2 Iglavci v zdraviliškem parku Dobrna

V zdraviliškem parku Dobrna najdemo največ orjaškega kleka, sledijo mu omorike, navadna jelka in grmasta tisa.

Preglednica 2: Popis števila vrst / sort iglavcev v zdraviliškem parku Dobrna.

Št.	Vrste, sorta		Število dreves
	Latinsko ime	Slovensko ime	
1	<i>Abies alba</i>	jelka	10
2	<i>Chamaecyparis lawsoniana</i>	lawsonova pacipresa	5
3	<i>Chamaecyparis pisifera</i>	graškasta pacipresa	1
4	<i>Cedrus atlantica</i> 'Glauc'	srebrna atlaška cedra	3
5	<i>Ginkgo biloba</i>	navadni ginko	2
6	<i>Picea abies</i>	navadna smreka	4
7	<i>Picea omorika</i>	omorika	20
8	<i>Picea pungens</i>	srebrna smreka	2
9	<i>Pinus nigra</i>	črni bor	4
10	<i>Pinus strobus</i>	zeleni bor	8
11	<i>Pseudotsuga menziesii</i>	navadna duglazija	3
12	<i>Sequoiadendron giganteum</i>	mamutovec	3
13	<i>Taxus baccata</i>	tisa- soliter	6
14	<i>Taxus baccata</i>	tisa-grmasta	10
15	<i>Thuja plicata</i>	orjaški klek	35
16	<i>Thujaopsis dolabrata</i>	hiba	3

4.3.2.1 Orjaški klek (*Thuja plicata*)

Tretja vrsta po številu posajenih dreves v zdraviliškem parku je *Thuja plicata*. Izhaja iz Severne Amerike, v JV Evropo je bila prenesena v 16. stoletju. Od takrat se uporablja kot samostojno drevo v skupinah ali kot živa meja v naših krajih. V zdraviliškem parku se nahaja 25 dreves, 16 dreves je posajenih okoli Zdraviliškega doma, ostala pa so posajena na robu gozdnega parka. Najverjetneje so bila posajena v času izgradnje hotela »Park«, okoli leta 1870. Skupine orjaškega kleka so v parku in na obronkih parka dobro oblikovane, saj dobro prenašajo vlažna in senčna mesta. Nekaj dreves je zelo zanemarjenih in stisnjenih, saj so jih agresivne vrste prerasle in so tako izgubile svojo osnovno obliko, zato bi bilo bolje, če bi ta drevesa izkrcili in jih posadili na drugem mestu v parku. Orjaški kleki so veliki od 18 – 20 m.

4.3.2.2 Smreka omorika (*Picea omorika*)

V parku in na robu gozdnega parka najdemo 22 dreves. Posajena so bila v letih od 1960 – 1970, namesto posekanih dreves in kot dekoracija pri novem objektu. So v dobrem stanju in se dobro vključujejo v ambient. Višina omorik je, zaradi različnega časa sajenja, tako različna, da so v parku omorike visoke od 3 – 10 m. Imajo lep habitus.

4.3.2.3 Navadna smreka (*Picea abies*)

V parku in na robu gozdnega parka najdemo 17 dreves, ki so razmeščena po celém parku. Po fotografijah in opisih so najverjetneje sajene v času nastanka drevoreda in parka, leta 1820. So lepo razrasla, saj jim odgovarjajo vlažnejša in hladnejša mesta. Drevesne vrste doživijo starost od 400 - 500 let. Njihova višina je 12 – 16 m.

4.3.2.4 Navadna jelka (*Abies alba*)

V času pregleda zdraviliškega parka je bilo v parku 10 dreves, ki so v nevarnosti, da se podrejo. So v zelo slabem stanju. Višina dreves je od 7 – 20 m.

4.3.2.5 Zeleni bor (*Pinus strobus*)

V parku je 8 dreves, posajenih ob robu gozda nad teniškim igriščem. Drevesa so posajena v novem času, tako da je njihova starost okoli 20 let. Dobro so se vključila v ambient in tudi njihova rast je dobra.

4.3.2.6 Lavsonova pacipresa (*Chamaecyparis lawsoniana*)

V zgornjem delu parka je 5 dreves posajenih poleg stavbe "Hiša na trati". V spodnjem delu parka pa so ostala samo še 3 drevesa kot atraktivnost in obeležje na križišču dveh poti. Posajene so bile verjetno okoli leta 1872, ko so v parku oblikovali poti, potok Toplice pa je deloma speljan pod zemljo. So lepo razrasla, vendar nestrokovno vzdrževana, zato je pri nekaterih drevesih habitus neskladen. Višina dreves je od 18 – 20 m.

4.3.2.7 Mamutovec (*Sequoiadendron giganteum*)

V parku so posajena 3 drevesa mamutovca. Vsa drevesa so posajena okoli vile "Higiea". Imajo lep habitus. Pred vhodom v vilo nas pričaka mamutovec z višino kar 35 m, ostali dve drevesi sta mlajši in merita od 10 – 15 m v višino.

Slika 26: Mamutovca pred vilo Higiea.

4.3.2.8 Graškasta pacipresa (*Chamaecyparis pisifera*)

V parku je samo 1 drevo, ki raste v zgornjem delu parka na travniku pred Zdraviliško zgradbo v neposredni bližini paviljona. Obkroženo je s srebrno smreko (*Picea pungens*), ki ga je tako stisnila, da to edino drevo zaostaja v rasti. Nepravilno vzdrževanje pa je povzročilo, da je njegov habitus neskladen, zato bi bilo bolje, če bi drevo izkrčili.

4.3.2.9 Hiba (*Thujaopsis dolobrata*)

V zgornjem delu parka so 3 drevesa, ki so zelo zapuščena, ker so izgubila značilnosti habitusa za to vrsto. Zato bi bilo bolje, če bi jih odstranili in bi tako lepše prišle do izraza rastline, posajene ob njih.

4.3.2.10 Srebrna smreka (*Picea pungens*)

V parku rasteta 2 drevesi, ki sta posajeni v neposredni bližini paviljona in sta lepega habitusa. Stara sta okoli 50 let, premer krošnje 3,5 m ter višino 20 m.

4.3.2.11 Tisa (*Taxus baccata*)

V parku je 15 dreves, nekaj jih je na sečišču dveh poti, kot geometrijski lik, ki je vklopljen v pejzaž in tako spretno povezuje dva različna stila, namreč geometrijski in pejzažni v edinstveni klasični ali pozno angleški stil gradnje parka. Po teh detajlih domnevamo, da so bile tise sajene v času nastanka parka, leta 1876. Gre za zelo lepo razvita drevesa.

4.3.2.12 Ginko (*Ginkgo biloba*)

V parku sta 2 drevesi, ki rasteta v neposredni bližini hotela "Park" in sta posebna atrakcija zgornjega dela v parku. Najverjetneje sta bila posajena okoli leta 1860, v času izgradnje hotela "Park". Sta v dobrem stanju, nepoškodovana in zelo lepega habitusa. Visoka sta približno 20 m.

4.3.3 Grmovnice v zdraviliškem parku Dobrna

Grmovnice so v zdraviliškem parku sajene v zadnjem času. Vzdrževanje grmovnic je slabo, zato niso razvile njihove funkcije. Potrebno bi bilo izvesti celotno korekcijo rasti grmov, razen tise in pušpana, ki sta bila posajena v času nastanka parka. V parku najdemo 8 grmov osleza, 5 grmov belega jasmína, sledijo še ostale grmovnice.

Preglednica 3: Popis števila vrst / sort grmovnic v zdraviliškem parku Dobrna.

Št.	Vrste, sorta		Število dreves
	Latinsko ime	Slovensko ime	
1	<i>Chaenomeles japonica</i>	navadna japonska kutina	1
2	<i>Cornus alba</i> 'Sibirica'	dren	2
3	<i>Cornus alba</i> 'Elegantissima'	beli svib	3
4	<i>Hibiscus syriacus</i>	oslez	8
5	<i>Hydrangea macrophylla</i>	navadna hortenzija	1
6	<i>Hydrangea paniculata</i>	metličasta hortenzija	2
7	<i>Magnolia stellata</i>	zvezdasta magnolija	1
8	<i>Magnolia x soulangiana</i>	vrtna magnolija	2
9	<i>Rhododendron</i>	rododendron	3
10	<i>Jasminum nudiflorum</i>	goli jasmin	5

Slika 27: Skupina hortenzij in v ozadju skupina belega sviba.

4.3.4 Živa meja v zdraviliškem parku Dobrna

Žive meje v vsem parku so dobro negovane, rezane in tako izpolnjujejo svojo prvotno funkcijo, zaščito pred prometom oz. obrobo gredic. V parku najdemo kot živo mejo tiso in pušpan.

4.3.5 Drevoredna drevesa zdraviliškega parka

Premalo pozornosti namenjajo stoletnim drevorednim drevesom. V parku se kot drevoredna drevesa pojavljajo divji kostanj, rdeči kostanj in navadna lipa.

4.3.5.1 *Aesculus hippocastanum* - divji kostanj

Najštevilčnejša vrsta v zdraviliškem parku Dobrna je *Aesculus hippocastanum* - divji kostanj. Posajen je bil okoli leta 1820, v glavnem ob glavnih poteh in ob cesti, ki povezuje mesto Dobrna z glavno zdraviliško zgradbo. V tem drevoredu je posajenih 56 dreves divjega kostanja in 17 lip.

Enoredni drevored divjega kostanja je bil zasajen nekoliko kasneje, najverjetneje v času izgradnje vile »Higiea«, kar se vidi po starosti drevoreda in fotografijah iz tega obdobja. Drevored povezuje mesto Dobrna, ki nas vodi mimo hotela "Vita", ob potoku Toplica in ob vili "Higiea" do upravne zgradbe, kjer so tri zelo lepa drevesa rdečega kostanja. V enorednem drevoredu je posajenih 48 dreves divjega kostanja in 3 drevesa rdečega kostanja.

Divji kostanj je v parku posajen tudi ob poti, ki vodi od "Kavarne" v gozdni park. Najdemo ga tudi pred zdraviliškim domom, kjer je posajen v skupini, in daje posebno vizualno in akustično atraktivnost, saj koraki odmevajo kot v cerkvi pod zelenim listnim obokom. Ostala drevesa divjega kostanja so posajena posamezno in so zato lepša, ker rastejo na zračnih, svetlih legah, kostanj v drevoredu pa je izpostavljen večji zračni vlagi in je v senci, zaradi česar je bolj izpostavljen boleznim.

Kostanj je v parku posebno privlačen in atraktiven v času cvetenja in razvoja plodov. Na žalost jih je napadel zavrtač divjega kostanja, zato že sredi avgusta listi porjavijo in začnejo že zgodaj jeseni odpadati.

Obseg dreves divjega kostanja v drevoredu je v prsni višini 250 cm, višina je okoli 20 m. Kostanj je v slabem stanju, ker je okužen z listnim zavrtačem, kar se pokaže z zgodnjim odpadanjem listja, sušenjem vej in propadanjem debla.

Slika 28: Glavni drevored, ki povezuje Kavarno z zdraviliško zgradbo.

4.3.5.2 *Tilia platyphyllos* - velikolistna lipa

Druga najštevilčnejša vrsta v parku je lipa, ki se v parku nahaja v drevoredu - 17 dreves, skupaj z divjim kostanjem. Načina sajenja je enakomeren in domnevamo, da so bila drevesa posajena v istem času kot divji kostanj, leta 1820 in ni zamenjava za posušene divje kostanje.

Lipa se v parku kot posamezno drevo redko pojavlja. Posajena je v skupinah ali v krogu na sečišču štirih poti in to je tista geometrijska oblika, ki se vključuje v odprt, širok angleški del parka - značilnost klasičnih ali pozno pejsažnih parkov 19. stoletja, kjer sta se geometrija in angleški pejsažni park zlivala eden v drugega.

V parku je 26 lip in vse so v dobrem stanju. Višina dreves je 20–25 m. Pri nekaterih drevesih lip je potrebna korekcija (redčenje vej).

Slika 29: Enoredni drevored divjega kostanja v kombinaciji z rdečim kostanjem.

Slika 30: Enoredni drevored divjega kostanja od hotela Vita do vile Higiea.

4.3.6 Pokrovne rastline v zdraviliškem parku

Pokrovne rastline je potrebno zamenjati, ker so neurejene, tako glede zasaditve, kot tudi oskrbe.

Geometrijske cvetlične grede je potrebno obnoviti in jim vrniti obliko, ki so jo imele v času oblikovanja parka. Potrebno je na novo oblikovati opuščene cvetlične grede.

Preglednica 4: Popis pokrovnih vrst / sort v zdraviliškem parku Dobrna.

Št.	Vrste, sorta	
	Latinsko ime	Slovensko ime
1	<i>Alchemilla mollis</i>	rumenozelena mehkodlaka plahtica
2	<i>Cotoneaster conspicuus</i>	okrasna panešpljica
3	<i>Cotoneaster horizontalis</i>	pahljačasta panešpljica
4	<i>Erica carnea</i>	spomladanska resa
5	<i>Euonymus fortunei</i>	plazeča trdoleska
6	<i>Euphorbia cyparissias</i>	cipresasti mleček
7	<i>Helleborus nigra</i>	črni teloh
8	<i>Helichrysum petiolare</i>	pecljasti smilj
9	<i>Hosta fortunei</i>	fortunejeva hosta
10	<i>Hosta undulata</i>	valovitolistana hosta
11	<i>Juniperus horizontalis</i>	plazeči brin
12	<i>Lavandula angustifolia</i>	sivka
13	<i>Mahonia aquifolium</i>	mahonija
14	<i>Potentilla erecta</i>	petoprstnik
15	<i>Origanum vulgare</i>	navadna dobra misel
16	<i>Vinica minor</i>	navadni zimzelen

4.3.7 Vzpenjavke v zdraviliškem parku

V parku najdemo različne vrste vzpenjavk, od navadnega bršljana, vinike do kitajske glicinije. Vzpenjavke, ki so posajene ob pergoli, ki povezuje upravno zgradbo z Zdraviliškim domom je potrebno najprej obnoviti konstrukcijo, nato pa posaditi primerno vzpenjavko.

Preglednica 5: Popis vzpenjavk vrst / sort v zdraviliškem parku Dobrna.

Št.	Vrste, sorta	
	Latinsko ime	Slovensko ime
1	<i>Hedera helix</i>	navadni bršljan
2	<i>Jasminum officinale</i>	jasmin
3	<i>Parthenocissus quinquefolia</i>	navadna vinika
4	<i>Polygonum aubertii</i>	dresen
5	<i>Rosa eglanteria</i>	vinski šipek
6	<i>Wisteria sinensis</i>	kitajska glicinija

4.3.8 Okrasne trave v zdraviliškem parku

Na cvetličnih gredah v zdraviliškem parku najdemo tudi okrasni travi in sicer pampaško in zebrasto travo, ki dajeta lep razgiban okras cvetličnim gredam.

Preglednica 6: Popis okrasnih trav vrst / sort v zdraviliškem parku Dobrna.

Št.	Vrste, sorta	
	Latinsko ime	Slovensko ime
1	<i>Cortaderia selloana</i>	pampaška trava
2	<i>Miscanthus sinensis</i> 'Zebrinus'	zebrasta trava

4.4 ZDRAVSTVENO STANJE DENDROLOŠKEGA MATERIALA V PARKU

Divji kostanj kot najštevilnejša vrsta (130 dreves) je glavni nosilec drevoreda. Je na koncu svoje fizične starosti, saj je star približno 190 let in sedaj samo še vegetira, počasi se sam od sebe ruši in umira.

Divji kostanj je zadnjih 15 let močno napaden z listnim zavrtajem divjega kostanja - *Cameraria orhidella* Deschka&Dimić. Največjo škodo povzročajo gosenice metulja, ki vrtajo izvrtine v listih, ki uničuje listno maso drevesa, tako da je že na začetku avgusta krošnja rdeče-rjave barve. Listje prične zato odpadati in to še poleti, nekatera drevesa ostanejo tudi brez listne mase, kar moti estetski videz. Divji kostanj je heliofilna vrsta in ljubitelj zračnega podnebja. Prenaša senčne lege, ampak najbolj uspeva kot soliter, osvetljen z vseh strani. Mlada drevesa divjega kostanja imajo koreninski sistem v obliki žile srčnice, starejša drevesa pa imajo v glavnem plitve korenine, razraščene v širino, kar je v parku Dobrna neugodno zaradi visoke zračne vlažnosti. Zaradi nestrokovnega vzdrževanja drevoreda je prišlo do hitrega propadanja dreves. Nestrokovni odnos pri vzdrževanju parka se je odrazil posebno pri vzdrževanju drevoreda. Imamo podatek, da je bila zadnja oskrba drevoreda (rez dreves) leta 1942, kasneje pa je bil drevored prepuščen samemu sebi. Pri tako zanemarjenem drevoredu ni ohranjena meja med parkom in začetkom gozda.

Ne samo kostanj, tudi ostala posamezna drevesa v parku se počasi sušijo, propadajo ter rušijo, npr. jelka, navadna smreka, gorski javor in še nekatere druge. Nekaj dendrološko pomembnih dreves je zapostavljenih na račun manj pomembnih dreves, ki so s svojo obliko zavzela prostor in postala dominantna.

Slika 31: Bolezen divjega kostanja-*Cameraria orhidella*-listni zavrtač.

Slika 32: Jelka v napol porušenem stanju.

4.5 PREDLOG SANACIJE

Dosedanje stanje zdraviliškega parka v Dobrni dokazuje, da so v parku potrebne neodložljive in hitre rešitve, če želimo ohraniti značilnosti identitete parka in preprečiti nadaljnje propadanje dreves.

Park je svojo obliko in osnovo dobil leta 1872. V začetku 20. stoletja je bil preoblikovan, tako da objekti in del parka ter gozdnega parka nimajo svoje prvotne oblike. Naknadno so bile izgrajene trim steze, otroška igrišča in cvetlične grede. Zato je potrebno pri obnovi parka paziti, da se ne poruši obstoječe stanje parka, ampak da se vrne v zamišljeno obliko.

Za obnovo parka v Dobrni je potrebno soglasje Zavoda za ohranitev naravne in kulturne dediščine, ker je park razglašen za spomenik zgodovinskega urbanizma. Zaradi ohranitve naravne in kulturne dediščine parka se ne sme spreminjati vrtno arhitektonske osnove parka, kakor se tudi ne smejo spreminjati ekološke razmere, kot npr; menjavanje konfiguracije terena. Ne sme se uničevati in rušiti drevja, samo v primeru bolezni ali sušenja (Markulj – Leban, 1987).

Najprej za obnovo predlagamo korenito obnovo drevoreda in to po fazah:

1. faza: drevored ob robu gozda od "Kavarne" do Zdraviliškega doma
2. faza: drevored na SV strani ceste ob novem hotelu "Vita"
3. faza: drevored na JZ strani ceste od hotela "Vita" do upravne zgradbe

Drevorede divjega kostanja, ki so pomešani z nekaj lipami, bi bilo bolje, da jih porušijo in na njihovo mesto posadijo nov drevored z novo vrsto drevja. Na isto mesto se zaradi več razlogov ne priporoča sajenje iste vrste dreves. Za novo vrsto drevja za drevored v parku Dobrna bi bila najbolj primerna *Tilia platyphyllos*, ki se je v istem drevoredu in v dosedanjem režimu življenja dobro znašla. Lipa je primerna tudi za oblikovanje - rezanje, kar pomeni, da bi lahko lipo znižali na primerno višino, npr. 8-10 m, s čimer bi dosegli večjo zračnost in večjo osvetljenost v parku.

To ne pomeni, da bi divji kostanj kot eno od najlepših dreves v flori Evrope popolnoma odstranil iz lokacije, kjer je živel okoli 190 let in se poleg tega odlikuje s svojo dekorativnostjo posebno v času cvetenja. Divji kostanj bi lahko posadili kot drevored ob cesti od vstopa v Dobrno do središča mesta, ker je to odprt prostor z veliko sonca. Idealno za dober razvoj tega plemenitega listavca za sledečih 200 in več let.

Predlogi za ureditev v zdraviliškem parku

- Obnoviti geometrijske oblike dreves, ki so na sečišču glavnih poti za povezovanje geometrijskega in pejzažnega dela parka v klasični park.
- Obnoviti obstoječe geometrijske oblike cvetličnih gred pred hotelom »Park« in upravno zgradbo.
- Ponovno formirati opuščene cvetlične grede v parku.
- Urediti poti in steze v parku ter ploščad pred zdraviliškim domom, ki je potrebna temeljite obnove, zaradi sigurnosti sprehajanja pacienta oz. turista.
- Obnoviti parkovno opremo, kot so: klopi, mostovi, koši za smeti, svetilke.
- Obnoviti pergolo v parku in zamenjati vzpenjavke.

5 RAZPRAVA IN SKLEPI

5.1 RAZPRAVA

Zdraviliški park zaznamuje podobo kraja, mu daje poseben značaj ter nudi prijeten prostor za oddih in sprehod domačinom, ne le gostom zdravilišča, temveč vsem, ki obiščejo park. Nenazadnje je bil park, je in bo tudi statusni simbol. S svojo velikostjo, načinom ureditve simbolizira položaj lastnika in mu daje ugled (Sodin in sod., 1998).

Park je namenjen oddihu, sprostitvi in rekreaciji. Zelo pomemben faktor pri uspešni prenovi, tudi parkov, so krajani sami, ki lahko ustvarijo kvalitetnejši odnos do parka. Park ima velik psihohigienski učinek, ki odtehta, kar polovico lekarne (Deepak, 1996).

V primerjavi s podobnimi prostori v tujini so naši parki majhni in nekoliko slovensko domači. Še bolj kot v velikosti se te razlike kažejo v ohranjenosti in vzdrževanju parkov, ki sta v tujini na dosti višji ravni kot pri nas. Stanje tovrstne kulturne dediščine je pri nas, žal, dokaj slabo. Neposredni razlogi za slabo stanje parkov so seveda posledica pomanjkanja skrbi za njihovo vzdrževanje in obnovo (večni problemi pomanjkanja denarja). Resnični vzroki pa so nekoliko globlji in tičijo v odnosu do naše kulturne dediščine. Nekako smo izgubili smisel za estetiko, razmerja, občutek za prostor in občutek za lepoto (Sodin in sod., 1998).

Zasnovo posameznega parka najlažje prepoznamo po ohranjenih grajenih prvinah, vrtnih poteh, gredah in drevesih. Od vsega omenjenega so se največkrat ohranila prav drevesa. Drevesa sestavljajo ogrodje vsakega parka. Z njim omejimo, razmejimo prostor in mu damo vsebino. Ko drevesa zrastejo in postanejo mogočna dajejo prostoru energijo (Sodin in sod., 1998).

Zdraviliški park Dobrna se je aktivno začel razvijati po letu 1820. Za razvoj zdravilišča Dobrne, enega znanih turističnih krajev v Sloveniji je vsekakor zaslužen vrelec termalne vode, ki še danes privablja številne obiskovalce iz domovine in tujine.

Zdravilišče Dobrna obdajajo hribi z naravnimi travniki in gozdovi, kar je izredno ugodno za razvoj športnih in rekreacijskih dejavnosti, kar poveča turistično ponudbo in privlačnost samega kraja. Sam razvoj parka izhaja iz predpostavke, da je življenjsko potreben. S svojim zelenjem je namreč nujno potreben, saj ima vsestranske namene. Drevesa zelo izboljšujejo življenjsko okolje, saj ščitijo pred hrupom, prahom in vetrom, obenem pa s sposobnostjo transpiracije in ustvarjanjem sence znižujejo poletne temperaturne ekstrreme. V parku se giblamo in sproščamo, prav tako pa cenimo lepotni pomen dreves, od katerih hkrati pričakujemo, da bodo varna in zdrava.

Osnovni problem hortikulture ureditve v parku Dobrna je slabo stanje drevnine. Številna stoletna drevesa so tik pred propadom. Glavna napaka je v pomanjkljivem varstvu in neprimerni rezi dreves. Osnovno vodilo pri rezi dreves je pravočasnost, da veje, ki jih režemo, ne postanejo predebele, ker bi tako z rezjo nastale nove rane, ki se ne zarastejo. Najprimernejši čas za rezanje dreves je poleti, ob koncu avgusta do septembra, konec rastne dobe (uspešna tvorba kalusa) in nekoliko manj pozimi, v drugi polovici decembra,

januar, februar (5°C, 80% zračna vlažnost - vsaj 14 dni taki dejavniki). Močnejše reduciranje drevesne krošnje naj se opravi pozimi. Ravno tako naj se obrežejo iglavci s smolnimi kanali v lesu, kot sta smreka in bor. Vzdrževalna rez naj se opravlja tako, da premer veje pri občutljivih drevesih ne presega 5 cm (breza, divji kostanj...), pri manj občutljivih pa 10 cm. Nedopustna so močna poseganja v zdrava, vitalna drevesa, kar laična javnost vidi kot pomlajevanje (Šiftar, 2006a, c).

Zaradi pretirane bojazni pred padanjem suhih vej oskrbniki tega parka porežejo vrhove dreves in veje, ter jim tako skrajšajo življenjsko dobo. Koristneje bi bilo denar vložiti v sanacijo poškodovanih gozdov ali posaditi kakšno novo drevo.

Ob ponovnem sajenju dreves je seveda potrebno med drugim izbrati ustrezno vrsto dreves. Tu se pogosto naredi veliko škode, saj se izbirajo napačne vrste, ki na določenem območju ne morejo dobro uspevati. Velikokrat je že zgodovina dobra učiteljica. Kraj Dobrna je dobil ime po hrastu, dobu, ki je včasih uspešno rasel v teh krajih. Ob ponovnem sajenju bi se bilo torej zelo smiselno odločati za to vrsto dreves, saj razmere v parku, kot kaže zgodovina, tej vrsti ustrezajo, hkrati pa gre pri dobu za zelo lepo avtohtono vrsto drevesa.

Za lep izgled parka je potrebna ustrezna redna oskrba, ki vzame veliko časa. To odgovornost v zdraviliškem parku le deloma opravljajo vrtnarji iz Dobrne. Prijetno bi bilo sajenje npr. zelišč ali dišavnic, še posebej zaradi dejstva, da je to zdraviliški park.

Nizka estetska merila, pomanjkanje strokovnega znanja in "ihtave" želje po "resnično lepem" so v našem okolju v bližnji preteklosti naredila veliko škode. Novodobni strokovnjaki pri urejanju prostora pogosto premalo poznajo rastlinske vrste in njihovo vrednost in prepogosto se zgodi, da dajejo večjo prednost arhitekturi (Sušnik, 2007).

Ko smo zbirali podatke o parku, drevoredu in drevnini, smo opazili, da je veliko ljudi, ki pogreša večje zelenice. Ljudje se želijo zblížati z naravo, ker verjetno čutijo potrebo po njej. Zdraviliški park Dobrna je bil v preteklosti, sodeč po besedah starejših ljudi, veliko lepši kot v današnjih časih. Toda žalostno je, da se namenja vse več denarja za širjenje cest, gradnjo parkirišč in podobno, nihče pa ne prisluhne peščici ljudi, ki si želijo več domačnosti.

5.2 SKLEPI

Zdraviliški park Dobrna spada med klasično mejne parke, so v osnovi poznejša faza angleških pejzažnih parkov. Park je trenutno v lastništvu občine Dobrna, zato je oskrbovanje tega parka na minimalnem nivoju. Oskrbniki parka se posvečajo le najnужjšim stvarim.

Občina kot trenutna lastnica tega parka bi morala bolje poskrbeti, da bi se ta zdraviliško, rekreativno in turistično privlačna pokrajina približala sodobnemu in zahtevnemu pacientu, rekreativcu in turistu. Park bi moral nuditi estetsko kvaliteten prikaz pokrajine, ne pa takšno zanemarjeno stanje pokrajine in parka, kot je danes. Takšno delovanje je pripeljalo do propadanja rastlinskega materiala v parku, ki je izgubil svojo podobo iz 19. stoletja.

6 POVZETEK

Vodilo diplomskega dela je bila želja ugotoviti pomen rastlin in njihovo hortikulturno ureditev, predvsem z vidika pomena rastlin na počutje ljudi. Nasadi okrasnih rastlin lahko v marsičem pripomorejo pri poteku zdravljenja ljudi, ki so v zdraviliščih. Ker je ta problem v Sloveniji povsem prezrt, smo se v diplomski nalogi dotaknili te problematike.

Blaga pokrajina s travniki, gozdovi in sotočjem dveh voda daje zavetje Dobrni, majhnemu kraju, kjer so že v dvanajstem stoletju odkrili izvir zdravilne vode. Ime Dobrna izhaja iz besede dob, vrste hrasta, s katerim so bili takrat bogato obraščeni okoliški hribi.

Urejanje zdraviliškega parka sega približno v leto 1820. Odločilna pa so bila leta 1847 do 1848, ko so v gozdu nad zdraviliškim potokom naredili obsežno mrežo poti z večjimi in manjšimi rondoji. Park po svojem nastanku in značaju spada med klasično mejne parke, ki so v osnovi poznejša faza angleških pejzažnih parkov.

Med starodavnimi drevesi zdraviliškega parka igrivo teče Topliški potok in harmonično dopolnjuje idilično podobo, v kateri se živa narava izvrstno ujema z vijugastimi potkami in umetno tlakovanimi sprehajališči, kjer so klopi, da se počijeta telo in duša. Park tvorijo kostanjeva drevoredna promenada, sprehajalne poti po ravnici ob potoku in pripadajočemu gozdnem pobočju, parkovno drevje ter ohranjeni paviljoni, pergole, cvetlični motivi in rastlinjak. V parku najdemo več kot 40 različnih drevesnih vrst, med katerimi prevladujeta predvsem divji kostanj in lipa. Najdemo pa tudi nekatere posebneže kot npr. orjaška sekvoja z premerom debla 416 cm, beli topol z obsegom debla 575 cm, orjaški klek z obsegom 318 cm ter ginko, na katerega so vrtnarji še posebej ponosni.

Sam razvoj parka izhaja iz vidika, da je življenjsko potreben, s svojim zelenjem je namreč nujno potreben, saj ima vsestranske namene. V parku se gibljemo in sproščamo, prav tako pa cenimo lepotni pomen dreves, od katerih krati pričakujemo, da bodo varna in zdrava. Delo v zdraviliških parkih mora potekati čim bolj mirno, brez ropotanja, kajti zdraviliški gosti zahtevajo tišino in mir, saj pravijo da so prišli v zdravilišče z namenom, da se odpočijejo in imajo mir.

Današnje zanemarjeno stanje v parku je rezultat nepravilnih in nestrokovnih posegov. Za vzdrževanje zdraviliškega parka Dobrna skrbi določeno število zaposlenih ljudi. Zadolženi so za košnjo trave, zalivanje, pletje, v pomladanskih dneh pa skrbijo tudi za odstranitev dvoletnic ter lopatanje in gnojenje gredic.

Zdraviliški park v Dobrni bi se moral čimbolj odpreti, osvetliti in prezračiti, saj bi le tako prišlo več svetlobe v park in s tem bi se zmanjšala visoka zračna vlaga, ki slabo vpliva na rastline in ljudi. Odstraniti bi morali nekatera drevesa in grme, da bi bila bolj jasno izpostavljena meja med parkom ter parkovnim gozdom. Več pozornosti pa bi morali nameniti tudi cvetličnim gredicam.

7 VIRI

- Brookes J. 1997. Oblikovnanje vrta. V: Vrtnarska enciklopedija rastlin in cvetlic. Žnideršič M. (ur.). Ljubljana, Slovenska knjiga: 18–35
- Cheek R. 1998. Trajnice. V: Enciklopedija vrtnarjenja. Žnideršič M. (ur.). Ljubljana, Slovenska knjiga: 137–143
- Čretnik B., Daša K., Kostanjevec D., Podpečan I., Pungartnik A., Špegel M. 2003. Anina pot. Občina Dobrna, Grafika Gracer: zloženska
- Deepak C. 1996. Neograničena energija : potpuni duh / tijelo program za uklanjanje kronične iscrpljenosti. Čakovec, Dvostruka Duga: 137 str.
- Gardiner J. 1998. Okrasno drevje. V: Enciklopedija vrtnarjenja. Žnideršič M. (ur.). Ljubljana, Slovenska knjiga: 32–38
- Kociper E. 2008. Vse o živih mejah. Rože in vrt, spomladanska priloga: 7,4: 36- 44
- Krajner P. 2006a. Urejanje prostora ob domovih za starejše. Okrasni vrt, 6, 5: 31-33
- Krajner P. 2006b. Dostopnost javnih odprtih površin. Okrasni vrt, 6, 9: 34-35
- Krajner P. 2006c. Odprti prostori zdravstvenih domov in bolnišnic – terapevtski vrt ali parkirišče. Okrasni vrt, 6, 6: 30-31
- Markulj- Leban J. 1987. Projekt revitalizacije zdraviliškega parka v Dobrni. Hmezad–Vrtnarstvo Celje.
- Občina Dobrna.
<http://www.dobrna.si/portal/> (9.7.2008)
- Ogrin D. 1995. Zgodovinski parki in vrtovi v Sloveniji. Ljubljana, Ministrstvo za kulturo: 7-12
- Orožen J. 1975. Preteklost in sedanjost zdravilišča kraja in okolice. Ljubljana, Zdravilišče Dobrna: 95 str.
- Račevski Mladenov M. 2006. Oblikovanje vrta z rastlinami. Vrtnar, 6, 4: 34–35
- Sodin M., Vreže N., Dolejši N., Govek U. 1998. Sprehodi skozi vrtove in parke v Spodnji Savijski dolini. Žalec, Marginalija: 27 str.
- Stopar I. 1980. Dobrna. Maribor, Obzorja: 30 str.
- Stopar I. 1986. Dobrna. Ljubljana, Motovun: 84 str.

Stopar I. 1995. Zdravilišče Dobrna. Ljubljana, Ministrstvo za kulturo, Uprava Republike Slovenije za kulturno dediščino: 32 str.

Strgar J. 1990. Park kot kulturni prostor. Ljubljana, Mestna galerija: 74 str.

Sušnik, S. 2007. Cvetlični park v Izoli. Rože in vrt, 6, 6: 38-41

Šiftar A. 1974. Vrtno drevje in grmovnice. Ljubljana, Državna založba Slovenije: 289 str.

Šiftar A. 2001. Izbor in uporaba drevnine za javne nasade. Ljubljana, Zavod za tehniško izobraževanje Ljubljana: 193 str.

Šiftar A. 2006a. Kdaj je najprimernejši čas za obrezovanje dreves. Vrtnar, 7, 6: 12-13

Šiftar A. 2006b. Blagodejni učinki zelenih površin in rekreacije na zdravje. Vrtnar, 15, 1: 20-21

Šiftar A. 2006c. Zmote o drevesih. Vrtnar, 14, 2: 8

"Zgodovinski arhov Celje-slikovno gradivo". 2008. Celje, Zgodovinski arhiv Celje (slikovno gradivo)

Wright T. 1998. Načrtovanje in oblikovane vrta. V: Enciklopedija vrtnarjenja. Žnideršič M. (ur.). Ljubljana, Slovenska knjiga: 21-26

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorju doc. dr. Gregorju OSTERCU za pomoč, nasvete in potrpežljivost pri oblikovanju in dokončni pripravi diplomske naloge.

Zahvala tudi tistim, ki ste mi kakorkoli pomagali pri študiju in pisanju diplomske naloge.